

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

Danuta Potręć
Redaktor naczelny

Ewa Kondrat
Z-ca red. naczelnego

Marek Ruciński
Sekretarz redakcji

Tadeusz Wański
Redaktor graficzny

KOREKTA:

Danuta Potręć

SKŁAD:

Dorota Wernerowska

PROJEKT OKŁADKI:

Tadeusz Wański

SIEDZIBA REDAKCJI:

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
Aleja Solidarności 3, 87-100
TORUŃ
tel. (056) 62-18-592, 62-18-328
e-mail: zdn@pro.onet.pl
kpcen_torun@kpcen-torun.edu.pl
www.kpcen-torun.edu.pl

WYDAWCA:

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Toruniu

NAKLAD: 400 egz.

*Redakcja przyjmuje do druku
materiały dostarczone
pocztą elektroniczną e-mail:
Danuta.Potrec@kpcen-torun.edu.pl
lub na nośniku elektronicznym.
Redakcja nie zwraca materiałów
niezamówionych i zastrzega sobie
prawo skracania i adyustacji tekstów
oraz zmiany ich tytułów.
Prezentowane na łamach czasopisma
poglądy i opinie nie zawsze są
zbieżne z poglądami redakcji.
Za treść ogłoszeń redakcja
nie odpowiada.*

SPIS TREŚCI

BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM

- **Lucyna Mazur, Dominika Warska:** 8 kroków czyli projekt z sukcesem 3
- **Beata Mucha:** Czy w szkole można nauczyć się zarządzania firmą? 6
- **Alicja Górna:** Kształtowanie postaw przedsiębiorczych uczniów 7
- **Lech Borowski:** Edukacja konsumencka - konieczność i wyzwanie 9
- **Mariusz Glock:** Wartość kompetencji zawodowych i pozazawodowych na rynku pracy a kreowanie biografii zawodowej młodego człowieka 12

PREZENTACJE

- **Kazimierz Mikulski:** Kolejne działania w sprawie poprawy efektywności zdawania egzaminów zawodowych 14
- **Alicja Górna:** Rola nauczyciela przedmiotów zawodowych w przygotowaniu ucznia do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe 16
- **Anna Łukaszewska, Marzenna Wierzbicka:** Diagnoza gotowości szkolnej dzieci sześciolletnich w województwie kujawsko-pomorskim 18
- **Renata Puzdrowska:** 10 przykazań dla organizatora imprez 21
- **Kazimierz A. Wojciechowski:** Zmora azbestowa 23

Z PRAKTYKI NAUCZANIA I WYCHOWANIA

- **Anna Stempień:** Programy kół zainteresowań 24
- **Justyna Majewska:** Funkcje wychowawcze wycieczki klasowej 27

W KPCEN

- **Marzenna Wierzbicka, Danuta Potręć:** Zrealizowane formy doskonalące 28
- **Ewa Kondrat:** Nauczyciele w "Baju Pomorskim" 29
- **Agnieszka Przybyszewska:** Nowoczesna edukacja - wykorzystanie tablicy interaktywnej w nauczaniu 29

UCZNIOWSKIM PIÓREM

- Wiersze uczennic 30

PRZEMYSŁ I TECHNIKA BLIŻEJ SZKOŁY

- **Stefan Oborski:** Ogólnopolska konferencja "Osiągnięcia proekologiczne w przemyśle i energetyce - energetyka przemysłowa". 31
- **Jerzy Ślot:** V Seminarium Ochrony Środowiska 31
- **Jerzy Ślot:** Współpraca Rady Toruńskiej FSNT NOT i KPCEN w Toruniu w 2009 r. 32
- **Beata Namysłowska:** Scenariusz LEKCJI PRZYRODY 33
- Technika na co dzień 34

BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA DLA EDUKACJI

- "Cybersenior" w Bibliotece Pedagogicznej 36
- Co czytać 37

SPRAWOZDANIA

- **Danuta Potręć:** Spotkanie plenarne w KPCEN w Toruniu 38

OD REDAKCJI

"Bez względu na to, czy możesz coś zrobić,
czy tylko marzysz o tym - zacznij.

W śmiałości jest geniusz, potęga i magia".

Goethe

Irena Eris zaczynała od mieszania składników kremów w kuchennych garnkach. Twórcy kleju "Atlas" utworzyli swoją pierwszą "fabrykę" w garażu. Dzisiaj nie ma kobiety, która nie znałaby linii kosmetycznej dr Eris i nie ma wśród budujących, remontujących domy takich osób, które nie korzystałyby z "Atlasa".

Dlaczego niektórzy ludzie sprawiają wrażenie, jakby zawsze znajdowali się we właściwym miejscu, we właściwym czasie? Jakie predyspozycje pozwalają im być przedsiębiorczymi?

Mają w sobie gotowość do zmian? Określają swoje cele i tworzą wizję swoich osiągnięć? Mają odwagę podjąć ryzyko? Uczą się na swoich błędach? Są wytrwali i cierpliwi? Znają swoje mocne i słabe strony? Cechuje ich optymizm? Rozwijają w sobie umiejętności komunikacyjne?

Która z wymienionych predyspozycji determinuje działania człowieka przedsiębiorczego? Jedna z nich, kilka, wszystkie? Jakies inne?

Od kilku lat w szkołach uczniowie poznają podstawy przedsiębiorczości, przy uniwersytetach działają banki karier. Młodzież oraz rodzice zatroškani o przyszłość swoich dzieci mogą uzyskać pomoc od psychologów i doradców zawodowych w Centrach Planowania Kariery, które funkcjonują w dużych miastach. Ministerstwo Edukacji Narodowej dostrzegło potrzebę pracy doradców zawodowych w szkołach. Życie wymaga od nas elastyczności, samodzielności, reagowania na przeróżne sytuacje, zachęca nas do zaangażowania się. Zapraszam więc do lektury tekstów ukazujących różne formy uczenia przedsiębiorczości wśród młodych ludzi.

Zostaliśmy zaproszeni przez:

- Dyрекcję Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu oraz Zarząd Bibliofilów im. J. Lelewela w Toruniu na spotkanie poświęcone pamięci toruńskiej graficzki Wandy Tomaszewskiej, w programie otwarcie wystawy „Drzeworyty Wandy Tomaszewskiej” – 28.01.2009 r.
- Młodzieżowy Dom Kultury w Toruniu na Koncert Galowy Korporacji Tanecznej „Baby Jagi” - „ZŁOTE MIOTŁY 2009” – 7.02.2009 r.
- Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy Delegatura w Toruniu i Centrum Kształcenia Ustawicznego - Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli na konferencję „Wspieranie rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym” - 9.02.2009 r.
- Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty na konferencję „Wpływ doradztwa zawodowego na karierę szkolną i zawodową młodzieży” - 5.03.2009 r.

Zainteresowanych konkursami: literackim i recytatorskim zaprasza na swoją stronę SP w Czernikowie www.spczernikowo.pl/ zakładka konkursy.

Przepraszamy Panią Elżbietę Supczyńską, autorkę tekstu „Nauczyciel - artysta... któż to taki?” zamieszczonego w numerze 4 (54) grudzień 2008 „45 Minut” za błędnie zapisane nazwisko.

*Życzymy Państwu,
aby radość Świąt Wielkanocnych
przyszła do Państwa wraz z wiosenną
nadzieją i budzącą się do życia przyrodą*

*Redakcja
i Rada Toruńska FSNT NOT*

**W następnym
numerze:**

**NOWA PODSTAWA
PROGRAMOWA**

BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM

Lucyna Mazur
Dominika Warska

Nauczycielki w Zespole Szkół Mechanicznych, Elektrycznych i Elektronicznych w Toruniu, współautorki międzynarodowego projektu nt. przedsiębiorczości w ramach programu „Leonardo da Vinci”

8 kroków czyli projekt z sukcesem

Głównym celem projektów pilotażowych realizowanych w ramach programu **Leonardo da Vinci** jest zaprojektowanie, wdrożenie i przetestowanie innowacyjnych form, które mają przyczynić się do rozwoju procesu kształcenia zawodowego, ulepszenia jego treści oraz wypracowania związanych z tym materiałów dydaktycznych. Projekt zgłaszany do konkursu w narodowej agencji programu Leonardo da Vinci, powinien odznaczać się innowacyjnym ujęciem tematu, nowatorstwem prezentowanych treści i unikatowym sposobem ich wykonania. W związku z tym, że wnioski muszą być ściśle opisane zgodnie z obowiązującymi standardami, podlegają ostrej selekcji i nie zawsze starania o ich akceptację kończą się sukcesem.

Chociaż ten rodzaj działań jest jedną z trudniejszych form do realizacji w ramach międzynarodowych projektów, należy podkreślić, że zarówno duże zaangażowanie partnerów, jak i sprawne zarządzanie gwarantują sukces przedsięwzięcia. W niniejszym artykule chcemy podzielić się swoją wiedzą i doświadczeniami związanymi z realizacją projektu pt. **Rozwijanie ducha przedsiębiorczości wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych**.

1. Krok pierwszy: współpraca międzynarodowa.

Współpraca Zespołu Szkół Mechanicznych Elektrycznych i Elektronicznych w Toruniu z Departamentem Edukacji Okręgu SRR - Trondelag w Norwegii rozpoczęła się już w 2002 r. Początkiem wspólnych działań była realizacja bilateralnego programu pt. Linking Up - for Mobility in Europe. Dzięki wizytom studyjnym oraz wymianie uczniów i nauczycieli, obydwie strony mogły porównać systemy edukacji, możliwości w zakresie kształcenia zawodowego oraz prezentacji kultury własnego kraju. Dzięki temu, już wtedy mogliśmy jasno sprecyzować swoje oczekiwania i określić drogę wspólnych działań na przyszłość.

2. Krok drugi: pomysł na projekt.

W 2004 roku, wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, dalsza współpraca w ramach poprzedniego programu okazała się niemożliwa (Linking Up był przeznaczony wyłącznie dla państw

kandydujących do członkostwa w Unii). Dwuletnie kontakty pozwoliły na wzajemnie poznanie się, zdobycie zaufania i przyjaźni, a także upewnienie się, że jesteśmy dla siebie bardzo wartościowymi partnerami. Okazało się to na tyle cenne, że zaczęliśmy poszukiwać nowych form do dalszych działań.

Istotnym obszarem w edukacji zarówno dla Norwegii, jak i naszej szkoły okazało się kształcenie zawodowe oraz konieczność rozwijania umiejętności przedsiębiorczych wśród uczniów w wieku 16 - 20 lat. Spełnieniem naszych oczekiwań okazał się projekt pilotażowy realizowany w ramach programu Leonardo da Vinci II. Jego końcowym efektem są wspólnie wypracowane materiały dydaktyczne zawarte w trzyczęściowej publikacji pt. **Być przedsiębiorczym: przewodnik dla uczniów, szkół i mentorów**.

3. Krok trzeci: finanse.

W całej organizacji pracy finanse mogą być jedną z trudności, które zniechęcają potencjalnych partnerów do udziału w tego typu przedsięwzięciach.

Każdy projekt pilotażowy Leonardo da Vinci jest finansowany w 75% całkowitych kosztów z budżetu programu (rocznie do 200 000 €). Najważniejszym zadaniem jest opracować budżet, uwzględniając realne koszty oraz potrzeby partnerów na czas trwania projektu. Jest to wyzwanie, które wymaga zarówno od kontraktora, jak i wspierających go osób, umiejętności planowania wydatków i przewidywania kosztów związanych z realizacją poszczególnych zadań. Należy pamiętać, aby wysokość kwoty, o którą się ubiegamy była wprost proporcjonalna do potrzeb projektu, w przeciwnym razie, może zabraknąć finansów na jego realizację.

Ogromna odpowiedzialność spoczywa również na księgowej, którą zatrudnić można na czas trwania programu i wynagrodzić jej pracę z dostępnych środków. Do jej obowiązków należy m.in. bieżące rozliczanie kosztów, nadzór nad poszczególnymi wydatkami oraz inną dokumentacją, którą w całości należy archiwizować przez 5 lat.

Pozostałe 25% wkładu finansowego, to realna praca każdego z partnerów. Nie oznacza to, że przeznaczamy na program prawdziwe pieniądze, np. z budżetu szkoły, tylko przeliczamy na euro swoją pracę włożoną na rzecz projektu. Może nią być, np.

opracowywanie materiałów dydaktycznych, tłumaczenie tekstu, tworzenie strony internetowej, delegacje, udział w spotkaniach partnerskich, w konferencjach itp.

4. Krok czwarty: kontraktor i partnerzy.

Kontakty naszej szkoły i Departamentu Edukacji z Trondheim są szeroko rozbudowane zarówno lokalnie, jak i na arenie międzynarodowej. Dzięki temu, mogliśmy swobodnie wybrać odpowiednich partnerów. Głównymi priorytetami w doborze były: edukacja i doradztwo zawodowe oraz nauka przedsiębiorczości. W projekcie ostatecznie wzięło udział 5 krajów: Szwecja, Słowacja, Wielka Brytania, Norwegia i Polska. Wśród nich wyróżniliśmy trzy grupy:

- partnerów edukacyjnych - 7 szkół ponadgimnazjalnych wraz z uczniami, nauczycielami i doradcami;
- partnerów nadzorujących - 3 uniwersytety;
- partnerów wspierających - inne organizacje i współpracujące firmy.

W każdym projekcie kluczową rolę odgrywa zawsze kontraktor, który jest odpowiedzialny zarówno za dokumentację projektu (np. formalne przygotowanie wniosku, systematyczną dokumentację podejmowanych działań), zaplecze finansowe (m.in. nadzorowanie księgowości, rozliczenie kosztów osobowych i podróży, wkładu pracy podwykonawców), jak i realizację projektu zgodnie z zatwierdzonym planem (np. spotkania partnerów oraz grupy zarządzającej projektem). Ze względu na wieloletnie doświadczenia, ustalono, że głównym wnioskodawcą, a tym samym koordynatorem projektu zostanie Departament Edukacji z Trondheim. W związku z pełnioną funkcją w Departamencie Edukacji, kontraktorem został powołany Oyvind Ingstad.

5. Krok piąty: przełamywanie barier.

Różnice kulturowe zauważalne były już od samego początku współpracy. Jednak kilkuletnie, wcześniejsze kontakty z Norwegią pozwoliły na wzajemne poznanie się, stąd wspólna praca na przestrzeni kolejnych kilku lat nie wydawała się być trudna. Musieliśmy jednak pamiętać, że tym razem dołączają do nas trzy kolejne państwa europejskie, których wcześniej nie znaliśmy. Każde z nich różniło się pod względem kulturowym, społecznym i ekonomicznym. Poza tym, różnice stopniowo ujawniały się w trakcie realizacji programu i dotyczyły m.in. umiejętności posługiwania się językiem angielskim (oficjalny język programu), stosowanymi w praktyce formami i metodami pracy, zapleczem dydaktycznym i edukacyjnym, a także zaangażowaniem na rzecz projektu.

Długoterminowa praca już od samego początku wymagała przełamywania barier, pokonywania trudności, dostosowania się do założeń projektu, więc często dochodziło do kompromisów. Jeśli w trakcie pojawiały się jakiegokolwiek problemy, musiały być natychmiast rozwiązywane, ponieważ ich stopniowe narastanie mogło doprowadzić do niepowodzeń i przedwczesnego zakończenia pracy nad projektem. Pociągnęłoby to za sobą skutki finansowe i prawne. Na szczęście, posiadane umiejętności interpersonalne, dostosowanie się do pracy w małych grupach i sprawne zarządzanie, pozwoliły na realizację programu zakończoną sukcesem.

6. Krok szósty: organizacja pracy.

W trakcie opracowywania aplikacji dla narodowej agencji programu Leonardo da Vinci, została powołana grupa zarządzająca projektem. Składała się z reprezentantów poszczególnych krajów, które miały uczestniczyć w programie. Do najważniejszych zadań grupy należało:

- aktywne wspieranie pracy koordynatora
- zarządzanie pracą osób zaangażowanych w tworzenie poszczególnych części przewodnika
- udział w spotkaniach partnerskich i grupy zarządzającej projektem
- upowszechnianie efektów pracy za pomocą różnych form i metod m.in. udział w konferencjach, kontakty z mediami, publikacje
- tłumaczenie wypracowanych materiałów i innych dokumentów na język angielski
- rozliczenia finansowe z kontraktorem

Osoby z grupy zarządzającej projektem miały pod swoją opieką międzynarodowy zespół roboczy. W jego skład weszły szkoły ponadgimnazjalne oraz uniwersytety i przedstawiciele lokalnych firm jako instytucje wspierające. Zadaniem każdej grupy było opracowanie poszczególnych części przewodnika pt. Być przedsiębiorczym. Nasza szkoła (wraz ze szkołą ponadgimnazjalną z Rosy w Norwegii i Biurem Karier UMK) weszła w skład zespołu, który odpowiedzialny był za część pt. Być przedsiębiorczym: przewodnik dla szkół.

Ponieważ wszystkie działania w programie zaplanowane zostały na 2 lata (maksymalny czas trwania projektu pilotażowego), najlepszą formą ich realizacji okazała się być praca nad poszczególnymi częściami przewodnika w małych, narodowych grupach, które systematycznie pracując nad danym zagadnieniem (np. umiejętności przedsiębiorcze uczniów, praktyki zawodowe, zarządzanie szkołą, zaangażowanie rodziców, wykorzystanie potencjału lokalnego rynku pracy) stopniowo prezentowały wypracowane przez siebie materiały. Były to m.in. opisy problemów, karty pracy, wzory listów i pism, formularze, narzędzia ewaluacji itp. Partnerzy na bieżąco korzystali ze swojego doświadczenia, wiedzy i umiejętności, pamiętając, że idea przewodników opracowywanych z myślą o szkołach, uczniach i mentorach ma być nauka przedsiębiorczości. Ponadto, każdy z uczestników musiał mieć na uwadze specyfikę problemów społecznego, edukacyjnych i zawodowych występujących w danym kraju.

Największym wyzwaniem było takie opracowanie treści przewodnika, aby były użyteczne dla wszystkich krajów uczestniczących w projekcie. Na szczęście, dzięki umiejętności przełamywania barier i osiągania kompromisów, wszystkie jego części mają charakter uniwersalny. Mogą być wykorzystywane w sposób praktyczny w różnych krajach i to zarówno w całości w formie podręcznika, jak i poszczególnych jego części czy tylko kart pracy.

7. Krok siódmy: produkt końcowy.

Efektom wspólnej pracy jest:

- publikacja podręcznika pt. Być przedsiębiorczym: przewodnik dla uczniów, szkół i mentorów. Książka dostępna jest we wszystkich językach państw uczestniczących w projekcie i to zarówno w wersji tradycyjnej, jak i elektronicznej;

- strona internetowa www.cgse.eu, na której opisane zostały: zakres i historia współpracy w programie, zaplecze projektu, partnerzy i końcowe rezultaty.

8. Krok ósmy: upowszechnianie projektu

Pomimo tego, że projekt pilotażowy formalnie zakończył się w listopadzie 2007 r, to kolejnym etapem, który aktualnie wymaga realizacji jest jego upowszechnianie. Do chwili obecnej mieliśmy możliwość jego prezentacji podczas:

- międzynarodowych konferencji (m.in. Padwa - wrzesień 2007 r, Rzym - grudzień 2008 r);
- narodowych konferencji i spotkań metodycznych w krajach uczestniczących (np. Norwegia - listopad 2007 r, Polska - październik 2007 r, grudzień 2008).

Ponadto, na bieżąco partnerzy starają się publikować materiały związane z projektem zarówno w specjalistycznych czasopismach, jak i w internecie.

W chwili obecnej, wspólnie z Kujawsko - Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu mamy zaplanowaną organizację i przeprowadzenie warsztatów dla nauczycieli, doradców zawodowych i mentorów. Podczas zajęć, za pomocą przewodnika, zaprezentujemy wykorzystanie przedsiębiorczości jako metody uczenia się i nauczania w procesie kształtowania postaw przedsiębiorczych u uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Na początku stycznia 2009 roku, do Wydziału Edukacji złożyliśmy wniosek o przydział godzin na zajęcia pozalekcyjne, podczas których uczniowie naszej szkoły będą mieli możliwość m.in.: zdiagnozować swoje predyspozycje zawodowe, zaplanować ścieżkę kariery zawodowej, dokonać świadomego wyboru, tak, aby w przyszłości stać się pracownikiem lub prowadzić własny biznes. Nasz wniosek został rozpatrzony pozytywnie i zajęcia będą odbywały się w II semestrze roku szkolnego 2008/2009.

Patrząc z perspektywy czasu, dziś mamy świadomość, że przystąpienie Zespołu Szkół Mechanicznych Elektrycznych i Elektronicznych w Toruniu do projektu było nie lada wyzwaniem. Wymagało od nas nie tylko intensywnej pracy, ale także odwagi i zaangażowania. Dzisiaj jesteśmy bogatsze o nowe doświadczenia, które stały się dla nas bodźcem do podejmowania kolejnych wyzwań. Aktualnie mamy możliwość ich wykorzystania w praktyce - wspólnie z Departamentem Edukacji z Trondheim opracowujemy nowy wniosek, który jest kontynuacją projektu Rozwijanie ducha przedsiębiorczości wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Mamy nadzieję, że i tym razem nasza wspólna praca zostanie uwieńczona sukcesem.

fot. 1. Norwegia - grupa zarządzająca projektem (od lewej: Mick Carey, Dominika Warska, Eva-Britt Martensson, Oyvind Ingstad, Stale Lund)

fot. 2. Członkowie grupy zarządzającej projektem podczas pracy nad przewodnikiem w Stansted, Wielka Brytania 2006

fot. 3. Prezentacja projektu podczas międzynarodowej konferencji w Padwie w 2007

fot. 4. Spotkanie partnerskie w Roros w Norwegii w listopadzie 2007 ■

Czy w szkole można nauczyć się zarządzania firmą?

W Wikipedii pojawia się następująca definicja zarządzania „sztuka bądź praktyka rozumnego stosowania środków dla osiągnięcia wyznaczonych celów”. Zarządzać można zasobami ludzkimi, czasem, wiedzą, konfliktami, stresem, jakością, finansami, emocjami, relacjami, ryzykiem, aktywami i oczywiście firmą.

We współczesnych czasach zarządzanie firmą nie jest łatwe ze względu na zmieniający się rynek, krótki cykl życia produktów, konkurencję, rosnące wymagania klientów, szybkie dezaktualizowanie się informacji, krótszy okres, w którym można planować.

W jaki sposób firma jest zarządzana i czy osiąga sukces na rynku zależy w dużym stopniu od kadry menedżerskiej. W kształceniu przyszłej kadry menedżerskiej dużą rolę odgrywa szkoła. Nauczyciele coraz częściej zdają sobie sprawę z tego, jakie umiejętności i jakie cechy przydadzą się ich uczniom w radzeniu sobie z otaczającą rzeczywistością.

Od menedżerów wymaga się:

- umiejętności zarządzania ludźmi
- pracy w zespole
- zdolności interpersonalnych
- kreatywności
- elastyczność w działaniu
- inteligencji
- wiedzy
- doświadczenia
- zdolności podejmowania decyzji
- gotowości podejmowania ryzyka w biznesie
- dużego realizmu
- sprawności
- zdolności adaptowania się do nowych warunków
- zdolności przewidywania

Uczniowie już w gimnazjum zdobywają pierwsze informacje na temat rynku, ekonomii, kształcą umiejętności interpersonalne. W szkole średniej pogłębiają swoje wiadomości i zdobywają większe doświadczenie w tej materii. Przyczyniają się do tego lekcje z podstaw przedsiębiorczości, na których przekazywana jest podstawowa wiedza o rynku, firmie, marketingu, podatkach, finansach, inwestowaniu, globalizacji. W szkole uczniowie często wykonują projekty, co wiąże się z pracą w zespole, podejmowaniem decyzji, analizowaniem, wyciąganiem wniosków.

W niektórych szkołach powstały pracownice- firmy symulacyjne, które są organizowane na wzór prawdziwych przedsiębiorstw. Uczniowie zdobywają praktyczne umiejętności z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej. Podczas zajęć stają się pracownikami firmy, wykonują przydzielone im zadania oraz ponoszą odpowiedzialność za swoją pracę.

Szkoła może także przystąpić do programu „Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo”. Program jest realizowany przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości we współpracy z Fundacją Edukacji Rynku Kapitałowego pod patronatem Giełdy Papierów

Wartościowych w Warszawie S.A. Wspomniany program przygotowuje uczniów do samozatrudnienia oraz zakładania własnego przedsiębiorstwa. Uczniowie podejmują decyzję odnośnie rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej, przeprowadzają badania marketingowe, zajmują się produkcją, sprzedażą, wypełniają dokumentację finansową.

Młodzież swoją wiedzę i umiejętności może sprawdzić, startując w różnych konkursach.

Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości w ramach programu „Zarządzam firmą” przeprowadza konkurs ogólnopolski dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Uczniowie tworzą trzyosobowe zespoły. Spośród siebie wybierają prezesa oraz podejmują decyzje dotyczące własnej wirtualnej firmy w symulowanej rzeczywistości rynkowej. Decyzje obejmują finanse, produkcję, marketing, inwestycje i rozwój. Czas na podjęcie decyzji jest określony. Wygrywa zespół, który osiągnie jak najwyższą wartość wskaźnika efektywności MPI. Konkurs składa się z dwóch etapów, półfinału i finału. Każdy nauczyciel, który zgłosił swoją szkołę do programu otrzymał sześciomiesięczną licencję do programu JA TITAN. Może wykorzystać grę na zajęciach w szkole. Program pozwala na przygotowanie różnych wersji gry.

Drugi z konkursów, „Biznes Junior 2009” jest kierowany także do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Organizatorami i sponsorami konkursu są: Markad sc., Espol sp.z o.o., Vobis S. A.

Za udział w tym konkursie należy zapłacić 30 zł. Zasada konkursu jest podobna. Uczniowie tworzą zespoły składające się z pięciu osób i wybierają lidera. Zespół kieruje wirtualną firmą. Podejmuje decyzje dotyczące między innymi: wielkości zatrudnienia, wysokości średniego wynagrodzenia, wielkości produkcji, ceny produktów, inwestycji, wydatków na cele marketingowe, polityki kredytowej, liczby punktów handlowych, sposobów zdobywania wiedzy o konkurentach. Czas na podjęcie decyzji także jest określony. O zwycięstwie drużyny decyduje kurs akcji. W przypadku jednakowego kursu akcji przy określaniu zwycięzcy bierze się pod uwagę zysk, następnie ilość utworzonych nowych, stałych miejsc pracy, a ostatecznie przeprowadza się losowanie. Konkurs składa się z trzech etapów. Dwa pierwsze etapy konkursu składają się z czterech rund i przeprowadzane są przez Internet. Finał konkursu odbywa się jednego dnia. Drużyny spotykają się w Szczecinie.

Uczniowie bardzo chętnie biorą udział w konkursach. Mogą się sprawdzić, a przy okazji rywalizować z innymi zespołami. Udział staje się dla nich cennym doświadczeniem, które może zapoczątkować w przyszłości.

Szkoła daje szansę uczniom zdobycia pierwszych doświadczeń w prowadzeniu firmy. Czy z niej skorzystają, zależy to od nich samych, ale także od nauczycieli, którzy im to umożliwiają. ■

Alicja Górna

Konsultant KPCEN w Toruniu, nauczyciel przedmiotów zawodowych i podstaw przedsiębiorczości w Zasadniczej Szkole Zawodowej ZDZ w Toruniu

Kształtowanie postaw przedsiębiorczych uczniów

Kształtowanie postaw przedsiębiorczych uczniów ma na celu przygotowanie ich do sprostania wyzwaniom współczesnego świata, do których należą między innymi:

- tendencja do integracji i globalizacji życia społecznego,
- wzrost roli wiedzy i informacji,
- coraz szybszy postęp naukowo-techniczny.

Proces kształcenia prowadzony przez nauczyciela z uwzględnieniem przedsiębiorczego podejścia pozwala:

- wzmacniać uczniów w procesie uczenia się
- dawać uczniom możliwość uczenia się przez działanie
- rozwijać własne kompetencje
- stosować różne metody pracy
- kształtować u uczniów umiejętność wypowiadania się
- przygotować uczniów do stymulowania rozwoju umiejętności myślenia i działania przedsiębiorczego
- być otwartym na potrzeby edukacyjne uczniów

Uważam zatem, że umiejętności doskonalone przez wprowadzenie kształcenia przedsiębiorczego w procesie edukacji pomogą uczniowi odnaleźć się w szybko zmieniającej się rzeczywistości.

Model kształtowania postaw przedsiębiorczych

Przedsiębiorcze podejście do procesu kształcenia wymaga przede wszystkim zmiany roli nauczyciela w działaniach edukacyjnych. Na stymulację przedsiębiorczych zachowań, umiejętności i cech człowieka przedsiębiorczego ma wpływ: atmosfera przedsiębiorczości w klasie i w szkole, czyli tworzenie sytuacji edukacyjnych, w których uczniowie mają możliwość przejmowania odpowiedzialności za własne kształcenie. Uczniowie mają możliwość wyboru, chętnie podejmują działania bez obaw popełniania błędów, kontrolują własne działania.

Przedsiębiorcze podejście do procesu kształcenia

Styl nauczania o podejściu przedsiębiorczym do procesu kształcenia cechuje się tym, że:

- skupia się na procesie dochodzenia do wiedzy
- uczeń jest w centrum zainteresowania
- nauczyciel jest organizatorem procesu kształcenia, a nie ekspertem
- uczniowie aktywnie uczestniczą w procesie kształcenia
- nacisk położony jest na zastosowanie teorii w praktyce
- uczeń ma możliwość uczenia się na własnych błędach
- uczy się współpracy

Przez przedsiębiorcze kształcenie uczniowie rozwijają umiejętności takie jak:

- komunikowanie się
- negocjowanie
- twórcze myślenie
- umiejętność pracy w zespole

- rozwiązywanie problemów
- wyszukiwania informacji, ich dobór, selekcja, wykorzystanie
- podejmowania decyzji
- radzenia sobie w nowych, trudnych sytuacjach
- prezentacji

Ten model kształcenia z całą pewnością wspomaga osobisty rozwój uczniów, pozwala również poznać zależności występujące na rynku, zachęcić do kreowania własnej ścieżki kariery zawodowej, przygotować do podjęcia działalności gospodarczej czy zajmowania różnych stanowisk w przedsiębiorstwach.

Metody aktywizujące

Zdobyciu niezbędnej wiedzy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości oraz uwarunkowań jej rozwoju sprzyjają metody aktywizujące.

Zaprezentuję niektóre z nich, które wykorzystuję w swojej pracy z uczniami.

Metoda projektów edukacyjnych

Metoda ta doskonale kształtuje umiejętności i postawy niezbędne do funkcjonowania w życiu gospodarczym, a mianowicie samodzielność, odpowiedzialność, rzetelność, korzystanie z różnych źródeł informacji, umiejętność współpracy, rozwiązywania problemów, komunikowania się i prezentowania wykonanej pracy.

Polega na tym, że uczniowie (pracując indywidualnie lub zespołowo) samodzielnie realizują zaplanowane przez nauczyciela zadanie, powiązane z programem nauczania jednego lub kilku przedmiotów.

Może być realizowany w czasie kilku dni, tygodni, a nawet miesięcy i może obejmować bardzo szeroki zakres zagadnień.

Projekt realizowany przez uczniów to przedsięwzięcie, które:

- ma określone cele i metody pracy
- ma określone terminy realizacji całości i poszczególnych etapów
- wyznaczone są osoby odpowiedzialne za jego realizację
- znane są kryteria oceny
- uczniowie najczęściej pracują w grupie
- uczniowie pracują w znacznym stopniu samodzielnie i na swoją odpowiedzialność
- uczniowie dokonują prezentacji swojej pracy na forum klasy lub szkoły
- uczniowie wykonują pisemne sprawozdanie ze swojej pracy
- uczniowie dokonują samooceny swojej pracy

Wykonywanie zadań projektowych można podzielić na trzy fazy:

1. Faza I

Przygotowanie projektu

a) czynności nauczyciela

- wybór zagadnień do realizacji z wykorzystaniem metody projektów
- przygotowanie uczniów do pracy metodą projektów
- wprowadzenie uczniów w zagadnienie
- dobór grup do realizacji projektów
- ustalenie czasu do wykonania projektu
- określenie standardu efektu końcowego
- określenie kryteriów oceny projektu
- przygotowanie kontraktów
- określenie barier, jakie uczniowie mogą napotkać w trakcie wykonywania projektu

b) czynności uczniów

- rozważenie istniejących dobrych przykładów
- dobór zespołu do realizacji projektu
- wybór tematu
- zebranie wstępnych informacji
- przygotowanie konspektu projektu

2. Faza II

Wykonywanie projektu

a) czynności nauczyciela

- spotkania konsultacyjne z uczniami
- dokonywanie systematycznej obserwacji i oceniania postępów uczniów w pracach nad projektem
- zapewnienie uczniom samodzielności w podejmowaniu działań

b) czynności uczniów

- podejmowanie systematycznych działań zmierzających do rozwiązania problemów szczegółowych związanych z wykonaniem projektu
- uczestniczenie w konsultacjach organizowanych przez nauczyciela
- zbieranie i gromadzenie informacji potrzebnych do rozstrzygnięcia postawionych w projekcie problemów
- dokonanie selekcji oraz analizy zgromadzonych informacji
- wnioskowanie ukierunkowane na wybór optymalnego rozwiązania
- wykonanie projektu w praktyce, jeśli było to założone w celach projektu
- opracowanie sprawozdania z projektu zgodnie z określoną strukturą
- przygotowanie prezentacji

3. Faza III

Ocena projektu

a) czynności nauczyciela

- ocenianie sprawozdania z projektu
- ocenianie wytworu materialnego
- ocenianie prezentacji projektu
- ocenianie projektów- przedsięwzięć
- ocenianie prac grupowych

b) czynności ucznia

- dokonywanie samooceny
- ocena koleżeńska
- analizowanie popełnionych błędów w celu projektowania zmian w wykonywaniu następnych projektów

Metodą tą realizować można następujące zadania: stworzenie firmy uczniowskiej, konkurs wiedzy ekonomicznej, przygotowanie do olimpiady.

Drama

Metoda pozwala uczyć przez działanie; polega na wejściu w rolę, uczestnicy zachowują się naturalnie i autentycznie, angażują się emocjonalnie. Działają spontanicznie i improwizują, dobierają stosowne argumenty wchodząc w rolę na przykład: pracownika, pracodawcy, konsumenta, urzędnika bankowego, klienta banku, negocjatora czy mediatora.

Wśród technik plastyczno- manualnych na uwagę zasługują:

Mapa pamięci

Metoda ta może być formą syntezy, usystematyzowania i uzupełnienia zdobytych wiadomości. Tworzenie mapy pozwala logicznie uporządkować treści budować łańcuchy skojarzeniowe, ułatwia zapamiętywanie wiadomości. Może być zastosowana na zajęciach dotyczących: cech gospodarki rynkowej, przedsiębiorstwa, budżetu państwa, globalizacji.

Folder, ulotka, plakat

Techniki te kształtują kreatywność uczniów, dają możliwość wykorzystania technik komputerowych. Mogą być stosowane przy realizacji zajęć związanych z promocją produktu, środowiska lokalnego.

Metody warsztatowe

W wyniku działań psychologicznych i organizacyjnych zmuszają do aktywności całą grupę.

Wszyscy członkowie grupy działają, myślą, rozwiązują problemy, uczą się wzajemnie, wyciągają wnioski. Ważną rolę spełnia nauczyciel, który powinien umiejętnie sterować wydarzeniami zachodzącymi podczas zajęć, a także powinien być otwarty na propozycje uczestników.

Wśród technik warsztatowych proponuję:

- miniwykłady
- pracę w podgrupach
- burzę mózgów
- dyskusję

Podsumowanie:

1. Nauczanie i uczenie się metodami aktywizującymi pomaga nie tylko uczniom, lecz także ułatwia pracę nauczycielowi.
2. Nauczyciel pracujący metodami aktywizującymi w dość krótkim czasie odchodzi od swojej dotychczasowej roli nauczyciela - eksperta w kierunku nauczyciela:
  - **doradcy** - który jest do dyspozycji, gdy uczniowie mają problem z rozwiązaniem trudnego zadania lub gdy czegoś nie rozumieją, a także wtedy, gdy są niepewni
  - **animatora** - który inicjuje metody i objaśnia ich znaczenie dla procesu uczenia się, przedstawia cele uczenia się i przygotowuje materiały do pracy;
  - **obserwatora i słuchacza** - który obserwuje uczniów przy pracy i dzieli się z nimi tymi obserwacjami

- **uczestnika procesu dydaktycznego** - który nie musi być doskonały i jest przykładem osoby, która uczy się przez całe życie
  - **partnera** - który jest gotowy modyfikować przygotowaną wcześniej lekcję w zależności od sytuacji w klasie
3. Nauczyciel pracujący w sposób kreatywny odnajduje w sobie inspirację i motywację do przyjmowania coraz to nowych wyzwań, odkrywa nieznane wcześniej możliwości pedagogiczne i metodyczne.
  4. Eksperymentowanie, tworzenie nowych koncepcji, twórcze dyskusje, innowacje - to wszystko wzmacnia nauczyciela także dlatego, że dzięki jego działaniom zmieniają się uczniowie.
  5. Uczniowie zaczynają być samodzielnymi, rozwijają własne strategie uczenia się, wyzwalają w sobie autentyczną motywację i ciekawość uczenia się.
- Z ewaluacji skuteczności stosowania metod aktywizujących wynika, że nauczyciele:
- **rozwinęli swoje kompetencje w zakresie metodyki nauczania przedmiotu**
    - odświeżyli dotychczasowe i poznali nowe umiejętności w zakresie metod i technik pracy na lekcji
    - poprawili relacje z uczniami
    - rozwinęli współpracę w zespole uczniowskim
  - **doprowadzili do zmian w szkole**
    - w programach nauczania
    - w aranżacji wnętrz klasowych
    - w ocenianiu pracy ucznia
    - w organizacji wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli
  - w planowaniu własnego rozwoju zawodowego
  - w komunikacji interpersonalnej
- **wzmocnili pozycję szkoły w środowisku poprzez pokazanie, że**
- szkoła szuka innowacyjnych pomysłów na wspieranie rozwoju ucznia
  - nauczycielom zależy na podnoszeniu jakości swojej pracy
  - w tej szkole może być ciekawie
- Stosując aktywizujące metody nauczania:
- nauczyciel i uczeń są na lekcji partnerami
  - nauczyciel i uczeń przyjmują nowe role i nowe zadania
  - nauczyciel przygotowuje ucznia do samodzielnej pracy
  - nauczyciel i uczeń są twórczy, posiadają ogromny potencjał, który trzeba "tylko" uruchomić
  - metody bez powiązania z celami, treściami, ramami organizacyjnymi, a przede wszystkim z potrzebami ucznia i preferencjami nauczyciela nie mają wartości ■

BIBLIOGRAFIA

1. E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie* - przewodnik po metodach aktywizujących cz. I.
2. E. Brudnik, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie* - przewodnik po metodach aktywizujących cz. II.
3. A. Kowalewska, *Metody aktywizujące - dlaczego warto je stosować?*, (Lider 2000)4. R. Bryła, Wybrane metody aktywizujące i ich zastosowanie w praktyce szkolnej, (Edukacja 2000)
6. R. I. Arends, *Uczymy się nauczać*, W-wa 1998
7. A. Mikina, *Metoda projektów w kreowaniu przedsiębiorczych postaw uczniów*, W-wa 1997

Lech Borowski

Miejski Rzecznik Konsumentów w Toruniu

Edukacja konsumencka - konieczność i wyzwanie

Wielkie sieci handlowe, hipermarkety, markety, operatorzy telefonii czy internetu kuszą na każdym kroku klientów atrakcyjnymi towarami. Nie robią tego w sposób intuicyjny, ale opierają się na badaniach rynku, naukowych podstawach organizacji handlu, merchandisingu (wpływanie na klienta za pomocą dodatkowych bodźców zachęcających do kupowania). Wszystko to ma na celu zwiększenie ilości sprzedanego towaru i pomnażaniu zysków korporacji, firm czy sprzedawców. Zwykle ponad 50 % zakupów nie jest przez klientów planowana; towary kupowane są pod naciskiem chwilowego impulsu wywołanego właśnie oddziaływaniem sprzedawcy na kupującego za pomocą reklamy, organizacji powierzchni sprzedaży, stosowania "chwyków marketingowych". Nieprzygotowany na takie oddziaływania konsument poddaje się im wbrew swojej woli. Stąd aktualnym postulatem staje

się edukacja konsumencka mająca na celu powszechne krzewienie znajomości o funkcjonowaniu rynku, obrocie towarów i usług, zachowaniach konsumentów, ich uprawnieniach. Jest to szersze ujęcie edukacji konsumenckiej niż rozumiane wyłącznie jako poznawanie praw konsumentów. W tym rozumieniu w edukacji konsumenckiej uwzględniać należy też pogłębianie wiedzy o samych towarach czy usługach, ich walorach użytkowych (np. zdrowotnych), technikach wytwórczych i w związku z tym oddziaływaniem ich na środowisko społeczne i przyrodnicze.

Dzisiaj obserwuje się położenie nacisku na sferę praw konsumenckich. Z pewnością jest to zasadne, gdyż prowadzone badania, a także praktyka wskazują, że znajomość ta jest niepowszechna i niekompletna. Jest to przyczyną wielu nieporozumień na linii sprzedający - kupujący, utrudniających

porozumienie i społeczny aspekt wzajemnej komunikacji. Konsument, jako słabsze ogniwo obrotu konsumenckiego narażony jest nieustannie na zagrożenia płynące z coraz bardziej agresywnego oddziaływania sprzedawców, związanego z nasilającą się konkurencją. Stąd wsparty musi być wiedzą, jak w gąszczu zachowań rynkowych nie stać się ofiarą, jak skutecznie omijać pułapki związane z oddziaływaniem marketingu, różnorodności ofert i produktów rynkowych. Choć nie zawsze konsumenci zdają sobie z tego sprawę, to jednak istnieją prawa określające relacje sprzedawców i kupujących, usługodawców i usługobiorców. Dotarcie do konsumentów z informacjami o funkcjonowaniu uprawnień konsumenckich to właśnie podstawowe zadanie edukacji konsumenckiej.

Drugą sferą działalności edukacyjnej jest zaznajamianie z osiągnięciami postępu naukowo-technicznego zmieniającego rynek oferujący coraz bardziej nowoczesne, bardziej użyteczne, wielofunkcyjne artykuły, do których użytkowania potrzebny jest nowy zasób wiedzy. Nowoczesność - a za sprawą globalizacji procesów społecznych, rynkowych - także powszechność, nie mogą stawać się przyczyną wykluczenia społecznych osób o mniejszych kwalifikacjach i zdolnościach. Już dzisiaj staje się problemem rozpoznawanie rozmaitych sygnałów dawanych konsumentowi przez producentów, reklamę czy nawet sprzedawców. Obok stosowanych coraz liczniejszych piktogramów oznaczających właściwości towarów, pojawiają się oznaczenia o towarach ekologicznych, genetycznie przetworzonych czy też znaki certyfikacyjne (np. sprawiedliwego handlu, bezpieczeństwa itp.). Wszystko to zaczyna sprawiać trudności w rozpoznawaniu właściwości i cech towarów dla coraz liczniejszych grup konsumentów. Piktogramy i znaki są łatwiej rozpoznawalne przez młodzież, która częściej korzysta z komunikacji internetowej i uzyskuje tą drogą niezbędne informacje o różnych sferach życia, ale mogą sprawiać kłopot ludziom starszym, mniej wykształconym lub uboższymi.

Kolejnym ważnym elementem edukacji konsumenckiej powinno być upowszechnianie wiedzy o funkcjonowaniu marketingu. Ma on przecież zadanie skłonić konsumenta do zakupu. Stąd kupując świadomie, powinniśmy wiedzieć, w jaki sposób oddziałuje na konsumenta producent, aby zachęcić do zakupu towaru. Pomijam tutaj sprawy związane ze strategią marketingową realizowaną przez producentów dotyczącą produktów, ich ceny, czy dystrybucji. Jednak podkreślam ważny element strategii, jakim jest promocja towarów. Oddziałuje ona bezpośrednio na konsumenta i wywiera wpływ na podejmowane przez niego decyzje odnośnie zakupów. Wśród całego zestawu oddziaływań promocyjnych wymienić można reklamę, najsilniej

oddziałującą i wszechobecną, ale też promocję sprzedażową (prezentacje, degustacje, bezpłatne próbki towarów, obniżki cen, ulotki itp.), budowanie pozytywnego wizerunku firmy czy produktu (public relations), jak też merchandising. Szczególnie ta ostatnia forma oddziaływania promocyjnego sprzedaży jest godna podkreślenia, gdyż jest najczęściej nieuświadomiana przez nabywcę. Dotyczy natomiast organizacji i zagospodarowania powierzchni sprzedażowej oraz jej otoczenia tak, aby konsument jak najdłużej przebywał w sklepie, kupował towary droższe lub nawet o kończącym się terminie użyteczności. Dlatego najpotrzebniejsze artykuły znajdują się na końcu marketów, gdyż kupujący musi przejść obok innych towarów i być może coś nieplanowanego zakupi, a towary najbardziej atrakcyjne z punktu widzenia sprzedawcy znajdują się na regałach na wysokości wzroku lub w pobliżu kasy. Stąd też w przejściach stawiane są "przeszkody" z wyłożonymi towarami, a obok artykułów nieatrakcyjnych często są puste miejsca sprawiające wrażenie, że to właśnie często kupowany towar.

Konsument nie znający takich zachowań marketingowych często kupuje nie to, co zamierzał, drożej i w większej ilości, poddając się nieświadomie presji wywieranej na niego przez sprzedawcę. Wychodząc z założenia, że konsument jest słabszym ogniwo w obrocie konsumenckim (nie posiada wyspecjalizowanych jednostek zajmujących się oceną jego działań, nie korzysta z obsługi prawnej, nie zna wszystkich przepisów prawa), edukacja konsumencka ma w tym względzie zadanie przywracać równowagę w relacji kupujący - sprzedawca.

Podmiotami realizującymi zadania z zakresu edukacji konsumenckiej są zarówno instytucje oświatowe, jak i organizacje konsumenckie. Choć w Polsce (podobnie jak w wielu innych krajach europejskich) nie jest wpisana do programu nauczania w szkołach, to jednak znajdują się elementy z tej dziedziny, czy to w programach dotyczących wiedzy o społeczeństwie, czy też z podstaw przedsiębiorczości. Zwykle dwa, trzy razy w roku szkolnym na kilka godzin problematyka ta staje się dostępna dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Stąd postulat zachęcania nauczycieli do wprowadzania jej w miarę możliwości przy realizacji innych zadań programowych (przy obecnym obciążeniu ucznia raczej niemożliwym staje się prowadzenie w szkołach permanentnej edukacji w tym zakresie).

Elementy edukacji konsumenckiej znajdują się w programach studiów takich kierunków jak, np. ekonomia czy bankowość, marketing i zarządzanie. Z inicjatywy Unii Europejskiej wprowadzony będzie nowy program studiów magisterskich - ochrona konsumentów, realizowany przez dwie polskie

uczelnie (obok 11 innych szkół wyższych w 9 krajach Unii): Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i Akademię Ekonomiczną im. Karola Adamieckiego w Katowicach i częściowo finansowany przez Unię. Istnieje zatem możliwość - także dla nauczycieli - podnoszenia kwalifikacji w tym względzie, jak również uczestniczenie w grantach finansowanych przez UE.

Edukacją konsumencką zajmują się przede wszystkim organizacje pozarządowe (NGO) takie jak, np. Federacja Konsumentów, Stowarzyszenie Konsumentów Polskich, Polska Zielona Sieć, Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Konsumentów, Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu "Trzeci Świat i My" i wiele innych oraz wyspecjalizowane instytucje państwowe i samorządowe, jak np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, powiatowi rzecznicy konsumentów, inspekcja handlowa. Formami tejże edukacji są spotkania różnych grup społecznych poświęcone problematyce konsumenckiej z udziałem przedstawicieli organizacji i instytucji konsumenckich, prezentacje, wydawanie broszur, pism ulotnych, informatorów itp. Ważnym sojusznikiem w krzewieniu wiedzy z tego zakresu są media (w tym internetowe), poruszające aktualną tematykę konsumencką, a także udzielające porad swoim odbiorcom.

Szczególnie istotna jest edukacja konsumencka młodego pokolenia, które wchodząc w dorosłe życie, wystawione zostaje na już funkcjonujące mechanizmy regulujące rozmaite konteksty społeczne - w tym także bycia konsumentem. Uczeń, dla przykładu, jest przecież konsumentem, ale nie uświadamia sobie najczęściej tego faktu. Musi więc zostać do tego przygotowany, tak jak w każdej innej dziedzinie życia. Opracowane zostały m.in. przez Stowarzyszenie Konsumentów Polskich podręczniki edukacji konsumenckiej w szkole, które ułatwiają mającym nauczycielom podejmowanie tej tematyki. Wydane zostały także broszury edukacyjne skierowane do młodego konsumenta, np. "Masz prawo...", "Pijesz, jesz, a wiesz?", "ABC młodego konsumenta" (materiał dydaktyczny dla nauczycieli przygotowany przez UOKiK) itp. Oceniam, że w oświacie istnieje zrozumienie dla konieczności podejmowania zagadnień konsumenckich. Stąd nauczyciele, kierownictwa szkół organizują zajęcia, zwykle dotyczące obowiązujących uprawnień konsumentów. W lekcjach uczestniczą przedstawiciele instytucji i organizacji konsumenckich, którzy zaznajamiają z podstawowymi prawami konsumenckimi, omawiają zapisy, które wymagają interpretacji, zwracają uwagę na procedury wynikające z przepisów prawa. Nie ma jednak możliwości całościowego przedstawienia tej tematyki, stąd wiedza przekazana jest z natury rzeczy fragmentaryczna.

Miejski rzecznik konsumentów w Toruniu od kilku lat prowadzi zajęcia w szkołach, które zgłosiły takie zapotrzebowanie lub którym zaproponował takie zajęcia z własnej inicjatywy. W trakcie lekcji, np. z okazji Światowego Dnia Konsumenta czy tygodnia przedsiębiorczości, przedstawiane są aktualne przepisy prawne ilustrowane przykładami wziętymi z codziennej praktyki rzecznika. Zwracana jest szczególna uwaga na uwypuklenie i porównanie różnych obszarów funkcjonowania praw konsumenckich przy sprzedaży towarów i świadczeniu rozmaitych usług (np. przewozowe, turystyczne, budowlane, bankowe, ubezpieczeniowe, telekomunikacyjne itp.), na uprawnienia konsumentów, obowiązki sprzedawcy (usługobiorcy) wobec konsumenta, czy możliwości dochodzenia swoich roszczeń. W dalszej kolejności omawiano tematykę, np. zachowań konsumenckich w odniesieniu do reklamy, merchandisingu czy też stosowania oznaczeń, certyfikacji towarów. Przedmiotem zainteresowania są również problemy zwalczania nieuczciwych oraz agresywnych praktyk rynkowych. Przy wyborze tematyki kierowano się przede wszystkim pilnością przekazu spraw najważniejszych i najbardziej użytecznych z punktu widzenia konsumenta, w tym przypadku - ucznia.

Spotkania takie mają duży walor poznawczy także dla prelegenta, ponieważ może ocenić stan wiedzy posiadanej przez słuchaczy, a przez to podejmować w swoim działaniu te tematy, które jawią się jako problemy dla konsumentów. Z drugiej strony słuchacze uświadamiają sobie swoją podmiotowość, co jest niezwykle istotne w przypadku młodzieży. Ta świadomość pozostaje przecież na całe życie, a im wcześniej się ujawni, tym niekorzystne skutki niewiedzy są mniej dotkliwe. Młodzież jest w tym zakresie dociekliwa i interesująca problemy, z jakimi spotkać się może w przyszłości. Stąd zadawanych jest wiele ciekawych pytań, tworzone są wirtualne sytuacje i modele zachowań po ich wystąpieniu. Ważnym metodycznym wskazaniem jest więc wyjaśnianie różnych sytuacji na konkretnych przykładach, które rzecznik zna z praktyki. Pobudza to nie tylko wyobraźnię oraz ułatwia przyswojenie wiedzy, ale przywołuje sytuacje z własnych doświadczeń i podjętych wówczas działań.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że edukacja konsumencka nie jest w systemie oświaty - dla szkół, nauczycieli, ale także dla instytucji i organizacji konsumenckich - rutynowym działaniem. Mimo braku obowiązkowych programów nauczania w tym zakresie, nauczyciele podejmują w nauczaniu zintegrowanym tę tematykę, ucząc jak żyć bezpiecznie, zdrowo czy komfortowo. Jest to stwierdzenie optymistyczne i dobrze rokujące na przyszłość.■

Wartość kompetencji zawodowych i pozazawodowych na rynku pracy a kreowanie biografii zawodowej młodego człowieka

Obecny rynek pracy ze swoją dynamiką i nieprzewidywalnością wymusza na młodym człowieku racjonalnego, realistycznego i sekwencyjnego planowania kariery zawodowej trwającej przez całe życie. Funkcjonowanie w obecnym społeczeństwie wymaga coraz bardziej kreatywnych i aktywnych zachowań, umiejętności podejmowania błyskawicznych decyzji. W trakcie dorastania do przyszłej roli zawodowej młodemu człowiekowi powinien towarzyszyć doradca zawodowy.

Na wstępie niniejszego artykułu dokonam operacjonalizacji kluczowych kategorii pojęciowych, którymi się będę posługiwał. Mam tu na myśli pojęcie kompetencji zawodowych, wartości i pojęcie rynku pracy.

Kompetencje zawodowe

Jak podaje Wł. Trzeciak "kompetencje często określa się jako umiejętności dotyczące kontekstu pracy zawodowej. Związane są one z psychologicznymi aspektami sytuacji, w której praca zawodowa jest faktycznie wykonywana lub które mogą być rozpatrywane niezależnie od umiejętności ściśle zawodowych. Zdaniem wielu naukowców, kompetencje zawodowe dotyczą wiedzy i umiejętności związanych z relacjami pracodawca - pracownik, przełożony - podwładny, gotowości podporządkowania się regulaminowi, dumy z pracy, samodyscypliny oraz wydajności pracy."¹ Profesor A. Bańka uważa, że "wiedza, zdolności i postawy jednostki są dopasowywane do stawianych zadań i kontekstu ich wykonywania, w efekcie pracownicy wykonują "obszary zadań", do których są najlepiej przygotowani i do wykonywania których posiadają kompetencje - jako realne, nie potencjalne zdolności".²

W okresie dynamicznych i trudnych do przewidzenia zmian zachodzących na rynku pracy ciągłe podnoszenie kwalifikacji, doskonalenie, kreatywność, gotowość do zmian, nabywanie wciąż nowych umiejętności stało się wymogiem, który rzutuje na zawodowy sukces. Jednak pracodawcy często decydując się na zatrudnienie pracownika zwracają uwagę również na posiadane przez niego kompetencje pozazawodowe. W literaturze przedmiotu zwraca się coraz częściej uwagę na potrzebę kształcenia młodego pokolenia w taki sposób, by każdy nabył umiejętność samodzielnego kierowania swoim życiem. Do takich umiejętności, jak podaje Alina Borowska w Kształceniu dla przyszłości opierając się na autorach Rewolucji w uczeniu Gordonie Drydenie oraz Jeanette Vos, "należą: twórcze rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie, umiejętności przywódcze, umiejętność patrzenia z ogólnej perspektywy, pewność siebie, pozwalająca brać pełny udział w decydowaniu o przyszłości społeczeństw, oraz umiejętność planowania własnego życia w czasach ogromnych zmian".³

W literaturze przedmiotu często można spotkać się z terminem określającym kompetencje pozazawodowe, a który ostatnio stał się niezwykle popularny. Mam tu na myśli inteligencję emocjonalną (EQ). Wiele dużych firm przy naborze kieruje się kryterium inteligencji emocjonalnej, warto więc

przyjrzeć się temu aspektowi inteligencji nieco bliżej. Adele Lynn w Inteligencji emocjonalnej w miejscu pracy podaje uproszczoną, ale na potrzeby niniejszej pracy doskonale pasującą definicję EQ. Jak czytamy "inteligencja emocjonalna to ten wymiar naszej inteligencji, który odpowiedzialny jest za umiejętność zarządzania samymi sobą i naszymi związkami z innymi. Każdego dnia zarówno w życiu osobistym, jak i zawodowym pojawiają się możliwości i wyzwania. EQ pozwala nam rozpoznać możliwości i podążać w ich stronę. EQ również pozwala nam zmierzyć się nawet z największymi wyzwaniami, jakie stawia przed nami życie."⁴

Rynek pracy

Kolejnym pojęciem, któremu poświęcimy uwagę będzie rynek pracy. Zauważyć należy, iż pojęcie to jest zarówno kategorią ekonomiczną jak i socjologiczną. Na gruncie ekonomii najczęściej pojęcie <rynek pracy> definiuje się jako "system konfrontacji (spotykania się) popytu na pracę z podażą pracy, przy czym rolę towaru odgrywa tu praca jako przedmiot wymiany i może ona być rozumiana jako samo jej świadczenie czyli usługa pracy bądź jako potencjał pracy - siła robocza, kapitał ludzki". Praca jednakże jest szczególnego rodzaju towarem różniącym się od innych towarów materialnych, ponieważ w wyniku użycia (nabycia) pozostaje w dalszym ciągu własnością świadczącego pracę.⁵

W ujęciu socjologicznym zaś pojęcie <rynku pracy> oznacza "instytucję życia społecznego, która obejmuje sobą kanony obszaru ludzkich zachowań i decyzji, na którym dochodzi do spotkania wolnego właściciela-oferenta własnej siły roboczej i nabywcy tej siły czyli pracodawcy, będącego również suwerennym podmiotem w decyzjach o kupnie".⁶

Powyższą definicję można uzupełnić w następujący sposób: jako instytucja społeczna <rynek pracy> jest "kombinacją powiązań pracowników, pracodawców, pracy, zasad najmu, sieci komunikacyjnych łączących potencjalnych pracowników z ich przyszłymi pracodawcami oraz kontraktów określających wzajemne zobowiązania pracodawców i pracowników".⁷

Należy niewątpliwie zauważyć, że rynek pracy jako instytucja społeczna jest społecznie funkcjonalny przede wszystkim dlatego, iż pozwala określić na drodze negocjacji wzajemne prawa i obowiązki głównych i pomocniczych podmiotów w nim uczestniczących oraz regulować w sposób społecznie akceptowany wzajemne stosunki pomiędzy nimi.

Warto w tym miejscu postawić sobie pytanie: dlaczego kreacja biografii zawodowej oparta na zdobywaniu kompetencji zawodowych i pozazawodowych stanowi wartość na wolnym rynku pracy, innymi słowy mówiąc, dlaczego warto je zdobywać?

Wykształcenie a jakość życia

Z analiz obszernego materiału teoretycznego i empirycznego wynika, iż kapitał, jaki jednostka zaczyna zdobywać w procesie kształcenia jest dominującym czynnikiem zakorzenienia jej w strukturze społecznej. Z

badań przeprowadzonych przez Melvina L. Kohna i Carmi Schoolera wynika, że poziom wykształcenia wpływa również na lokowanie jednostki w systemie stratyfikacyjnym społeczeństwa. Im wyższe wykształcenie i posiadany kapitał tym jednostka ma lepsze szanse otrzymania odpowiedniej pracy, o większym stopniu złożoności, wymagającej od jednostki samosterowności zawodowej. W przeciwieństwie do tego, im niższy poziom wykształcenia jednostki tym niższa jej pozycja w systemie stratyfikacyjnym oraz wyższy poziom konformizmu w pracy zawodowej.⁸

Poziom kompetencji jednostki warunkuje również jakości jej przyszłego życia. Zdaniem Aleksandra Zandeckiego wykształcenie jednostki stanowi ważny czynnik kreujący jakość życia. Pojęcie jakości życia budzi wiele kontrowersji. Mówiąc o jakości życia socjologowie mają na myśli "podstawowe wartości egzystencjalne jednostki oraz stopień satysfakcji życiowej wynikający z ich realizacji".⁹ Z badań porównawczych prowadzonych w wielu krajach wynika, iż osoby z wykształceniem wyższym są w stanie korzystać z dóbr i usług na odpowiednim poziomie - chodzi tu o usługi edukacyjne, rekreację, wypoczynek, usługi zdrowotne i inne. Dzięki posiadaniu odpowiednich kwalifikacji, pełnią określone role zawodowe na gruncie swej pracy zawodowej, a zatem osiągają dochody pozwalające na korzystanie z dóbr konsumpcyjnych i usług na poziomie jakościowo lepszym niż osoby z niższym poziomem wykształcenia, które z tej racji wykonują mniej płatne prace.

Wykształcenie jednostki nie pozostaje bez wpływu również na jej kondycję psychiczną i fizyczną. Z analizy materiału empirycznego dokonanej przez Janusza Czapińskiego wynika, że osoby lepiej wykształcone czują się szczęśliwsze, są bardziej zadowolone z życia, cechuje je optymizm, rzadziej cierpią na depresję, lepiej dbają o swoje zdrowie.¹⁰

Socjologowie zwracają uwagę, iż poziom posiadanych kompetencji warunkuje wartości i system orientacyjny jednostki, sprzyja elastyczności intelektualnej i szerokości spojrzenia. Jednostka zdobywając wyższy poziom wykształcenia poszerza swą perspektywę poznawczą i analityczną oraz kształtuje umiejętność porównywania, wnioskowania, uogólniania, a przez poszerzenie zakresu komunikacji symbolicznej odkrywa coraz to nowe znaczenia i różne odmiany rzeczywistości. Wyższy poziom kompetencji dostarcza jednostce umiejętności i tworzywa do budowania takiego obrazu rzeczywistości, w której ma miejsce multiplikacja światów. Jednostka lepiej wykształcona dostrzega wydarzenia w wielu kontekstach, dlatego jest skłonna bardziej tolerować różnice, odmienność i inność między ludźmi. Zwiększanie zasobu informacji i wiedzy powoduje spadek podatności na stereotypy i uprzedzenia, pokazuje zmienność świata, poszerza jej perspektywę kulturową i społeczną, staje się korelatem zmiany społecznej.¹¹ Jednym słowem powoduje, że jednostka postrzega świat w sposób daleki od autorytarnego.

W świetle powyższej analizy należy zgodzić się z Aleksandrem Zandeckim, że wykształcenie stanowi instrument jakości życia jednostki, kreuje tę jakość. Zatem nakłady na wykształcenie szczególnie w dobie gospodarki opartej na wiedzy, wypadałoby traktować jako niekwestionowane inwestycje w przyszłość.

Rola doradcy zawodowego

W tym miejscu dochodzimy do ważnej roli, jaką spoczywa na doradcach zawodowych w kształtowaniu pozytywnych wzorców wśród młodzieży, przede wszystkim jeśli chodzi o autokreację własnej drogi zawodowej.

Prowadzenie zajęć z uczniami ma przyczynić się do rozwoju osobowości i samodzielności uczestników. Poprzez różnego rodzaju zajęcia przygotowuje się młodego człowieka do dokonywania trafnych decyzji edukacyjno-zawodowych, które podejmować on będzie w ciągu kolejnych lat aktywności zawodowej.

W literaturze przedmiotu zwraca się coraz częściej uwagę na potrzebę kształcenia młodego pokolenia w taki sposób, by każdy nabył umiejętność samodzielnego kierowania swoim życiem. Jednak posiadanie nawet najbardziej pożądanym kwalifikacji zawodowych przez przyszłego kandydata do pracy jest już często niewystarczającym atutem dla przyszłego pracodawcy. Młody człowiek na etapie wkraczania w dorosłość bardzo często nie posiada umiejętności zarządzania swoimi kompetencjami.

Dokonywane przez młodzież wybory związane ze ścieżką edukacyjną, zawodową, proces podnoszenia kwalifikacji bądź nabywania nowych umiejętności wymaga posiadania ogromnej wiedzy zarówno o sobie samym, jak i o otaczającym świecie.

Rynekowa rywalizacja o pozycję społeczną, która determinowana jest poprzez wykonywanie odpowiednio dla tej pozycji przypisanej roli zawodowej, stała się zajęciem niezwykle pracołężnym, do którego trzeba być odpowiednio przygotowanym. Młody człowiek, który na etapie swojego rozwoju posiada już pewne narzędzia do "oswajania świata" musi nabyć umiejętności pozwalające na świadome korzystanie z tych zasobów. Istotną pozostaje tu właśnie rola doradcy zawodowego polegająca na uczeniu zarządzania kompetencjami poprzez poznanie siebie, własnych możliwości, swoich słabych i silnych stron. Doradca musi również wskazać, iż efektywne korzystanie z własnych zasobów możliwe jest dzięki postawie otwartości, gotowości na zmiany, co przy naturalnych ludzkich predyspozycjach do stabilizacji, pozostaje trudnym zadaniem. ■

Przypisy

- 1 Wł. Trzeciak. Tworzenie projektów zawodowych a indywidualne plany działania. [w:] Doradztwo karier, Warszawa 2005, s.57.
- 2 A. Bańka, Rola poradnictwa zawodowego w integracji osób niepełnosprawnych z rynkiem pracy, w: Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, materiały konferencyjne, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Fundacja Fundusz Współpracy, Warszawa, czerwiec, 2003, s.15.
- 3 G. Dryden, J., Vos, Rewolucja w uczeniu, s. 455 [w:] A., Borowska Kształcenie dla przyszłości, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s.81.
- 4 Lynn A., Inteligencja emocjonalna EQ w miejscu pracy, Studio Emka, Warszawa 2005.
- 5 J. Unlot. *Ekonomiczne problemy rynku pracy*. Katowice, 1999, s. 22 i 23.
- 6 T. Borkowski, A. Marcinkowski. *Bezrobocie w perspektywie socjologicznej*. W: *ciż, Socjologia bezrobocia*, Warszawa, 1997, s. 17.
- 7 Cyt. za: J. Sobczak. *Bezrobocie*. W: *Encyklopedia socjologii*, s. 67.
- 8 M. L. Kohn, C. Schooler. *Praca a osobowość*. Warszawa 1986, s. 66.
- 9 Cyt za: A. Zandecki. *Wykształcenie jako instrument jakości życia*. W: K. Przyszczykowski i A. Zandecki (red.) *Edukacja i młodzież wobec społeczeństwa obywatelskiego*. Poznań-Toruń 1996, s. 183.
- 10 A. Zandecki. op.cit., s. 192.
- 11 Ibidem, s. 188-191.

dr Kazimierz Mikulski

Wydział Strategii i Rozwoju Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy

Kolejne działania w sprawie poprawy efektywności zdawania egzaminów zawodowych

*Gdy patrzę
to chcę wiedzieć co widzę
w kształceniu zawodowym.*

Poprawa efektywności zdawania egzaminów zawodowych wymaga od szkoły prowadzenia różnorodnych działań usprawniających i naprawczych. Ponadto¹, jak zauważa A.Zych, solidne przygotowanie uczniów, motywacja i wiara we własne możliwości sprzyjają decyzji o przystąpieniu do egzaminu.

Ale czy to wystarczy?

Jednym z pierwszych kroków ku zmianom w lokalnym szkolnictwie zawodowym w roku szkolnym 2008/2009 jest zarządzenie Kujawsko - Pomorskiego Kuratora Oświaty w sprawie powołania Zespołu ds. wypracowanie działań do podniesienia efektywności kształcenia zawodowego w Województwie Kujawsko-Pomorskim.

Na podstawie § 1 ust. 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur (Dz.U. nr 164, poz. 1169), oraz § 7 ust. 3 regulaminu organizacyjnego Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy będącego załącznikiem do Zarządzenia Nr 59/2008 Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty w Bydgoszczy z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy z dniem 10 września 2008 r. powołano Zespół ds. wypracowania działań do podniesienia efektywności kształcenia zawodowego w Województwie Kujawsko-Pomorskim w składzie:

1) Bukowiecki Hieronim - wizytator Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy;

- 2) Hałasiński Robert - dyrektor Zespołu Szkół Ekonomicznych we Włocławku;
- 3) Heba Ewa - wizytator Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy;
- 4) Karpiński Jerzy - dyrektor Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu;
- 5) Kornaś Jerzy - dyrektor Zespołu Szkół Licealnych i Technicznych w Tucholi;
- 6) Mikulski Kazimierz- wizytator Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy;
- 7) Nowak Tadeusz - dyrektor Zespołu Szkół Budowlanych w Bydgoszczy;
- 8) Tomas Janusz - dyrektor Zespołu Szkół Samochodowych w Bydgoszczy;
- 9) Więczkowska Teresa - wizytator Kuratorium Oświaty Delegatura we Włocławku;
- 10) Wojciechowski Roman - dyrektor Zespołu Szkół Elektronicznych w Bydgoszczy
- 11) Wolska Barbara - wizytator Kuratorium Oświaty Delegatura w Toruniu.
- 12) Sławomira Gajewska, wizytator Kuratorium Oświaty Delegatura w Toruniu.

Na przewodniczącego Zespołu wyznaczono Kazimierza Mikulskiego, a na sekretarza Zespołu panią Ewę Hebę.

Do zadań Zespołu należy wypracowanie działań do podniesienia efektywności kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim. Wypracowane materiały Zespół przedstawi Kuratorowi Oświaty.

Budowa zespołu zadaniowego jest przedstawiona na poniższym schemacie i oparta jest na strukturze macierzowej funkcjonowania Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy z delegaturami w Toruniu i Włocławku.

Członek zespołu	KO Bydgoszcz	Delegatura Toruń	Delegatura Włocławek
Wizytator 1	X		
Wizytator 2	X		
Wizytator 3	X		
Wizytator 4		X	
Wizytator 5		X	
Wizytator 6			X
Dyrektor 1	X		
Dyrektor 2	X		
Dyrektor 3	X		
Dyrektor 4	X		
Dyrektor 5		X	
Dyrektor 6			X

źródło: opracowanie własne

Ogólny schemat zespołu jednoznacznie wskazuje, iż w jego skład w równej liczbie wchodzi wizytatorzy kuratorium oświaty jak i dyrektorzy zawodowych szkół ponadgimnazjalnych oraz centrum kształcenia ustawicznego.

W oparciu o jakie czynniki zainicjowano wypracowanie działań na rzecz podniesienia efektywności kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim na rok szkolny 2008/2009?

Podstawy wypracowania działań na rzecz podniesienia efektywności kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim na rok szkolny 2008/2009 dokonano w oparciu o:

a) Podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa

Działania winny uwzględniać główne kierunki polityki oświatowej państwa określone w **Strategii Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013**, która zakłada, że edukacja w Polsce jako integralny system kształcenia, umożliwiania zdobycie wiedzy i umiejętności oraz wychowania (kształtowanie i promowanie postaw) będzie:

- ułatwiać każdemu realizację aspiracji oraz rozwój własny,
- przygotowywać do aktywnego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym - w wymiarze lokalnym, narodowym i globalnym,
- skutecznie przeciwdziałać wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych,
- reagować na zmiany związane z rozwojem nauki, nowoczesnych technologii i globalizacji,
- szybko i elastycznie dostosowywać się do zmian zachodzących na rynku pracy.

Plan działań w swojej treści uwzględnia cele i priorytety zawarte w dokumencie **Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013** oraz informacje wynikające z raportów: **Raport o Rozwoju Społecznym, Polska 2007, Edukacja dla pracy oraz Raporty Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej i Najwyższej Izby Kontroli.**

W procesie wypracowywania działań członkowie

zespołu stwierdzili, iż uwzględnić należy także cele i kierunki polityki oświatowej państwa zawarte w projektach innych podstawowych dokumentów strategicznych na najbliższe lata oraz w programie Unii Europejskiej **"Uczenie się przez całe życie"**.

b) A także wnioski z nadzoru pedagogicznego Kujawsko - Pomorskiego Kuratora Oświaty sprawowanego w latach 2004-2008:

1. Kontynuować działania służące podniesieniu efektów kształcenia.
2. Kontynuować działania służące dostosowaniu kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy i zwiększeniu perspektyw zatrudnienia absolwentów.

Oraz przy uwzględnieniu **Priorytetów Kujawsko - Pomorskiego Kuratora Oświaty na rok szkolny 2008/2009:**

1. Doskonalenie procesu edukacyjnego w czasie zajęć lekcyjnych szczególnie w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem.
2. Doskonalenie skuteczności kształcenia na wszystkich etapach edukacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności kluczowych.
3. Wzmocnienie roli praktyk zawodowych w procesie przygotowania uczniów do wejścia na rynek pracy.
4. Upowszechnienie i wdrażanie informacji o wykorzystaniu środków Unii Europejskiej dla podmiotów edukacyjnych województwa kujawsko - pomorskiego.

Jakie zagadnienia winny zawierać się w wypracowanych materiałach?

Otóż wygenerowanymi zadaniami postawionymi przed zespołem są:

- dokonanie przez Zespół diagnozy dla poszczególnych zawodów, przy uwzględnieniu analizy dotychczasowych działań wykonywanych w poszczególnych szkołach oraz dogłębna analiza informacji o wynikach egzaminów zewnętrznych w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych w minionym czasie
- analiza potrzeb rynku pracy wykonana przy współpracy WUP (Wojewódzkiego Urzędu Pracy) i PUP (Powiatowych Urzędów Pracy), a kierunki kształcenia w szkołach zawodowych
- wypracowanie systemu współpracy z pracodawcami po wysłuchaniu ich opinii, poglądów i wymagań wynikających z zatrudnienia zgodnego ze standardami współczesnego rynku pracy oraz modyfikacja i doskonalenie systemu praktyk zawodowych
- w obszarze kadry szkolnictwa zawodowego - dokonać analizy potrzeb doskonalenia, doksztalcenia, współpracy z uczelniami wyższymi w zakresie kształcenia technicznego i politechnicznego.
- inspirowanie dyrektorów szkół zawodowych i nauczycieli przedmiotów zawodowych do uczestnictwa w otwartych formach doksztalcenia zwłaszcza tych mających na celu podniesienie umiejętności pracy z uczniem przygotowywanym do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe
- opracowanie zadań dla placówek doskonalenia nauczycieli w kwestii kształcenia zawodowego
- przygotowanie i przeprowadzenie konferencji informacyjno szkoleniowych dla dyrektorów oraz dla

nauczycieli, celem których będzie upublicznienie dobrych działań w kształceniu zawodowym oraz opublikowanie i upowszechnienie wypracowanych (zaproponowanych) kroków, procedur, działań dla podwyższenia efektywności kształcenia zawodowego w indywidualizacji kształcenia

- przygotowanie szkół do podejmowania działań na pozyskiwanie środków unijnych (zwłaszcza kształcenia zawodowego) oraz określenie stanu działania szkół zawodowych w tym kontekście kształcenia Ponadgimnazjalnego
- sprecyzowanie informacji o polityce powiatów w zakresie strategii rozwoju szkolnictwa zawodowego w kontekście potrzeb lokalnego i globalnego rynku pracy
- wykonanie opracowania informacyjnego o wynikach działań podjętych do podniesienia efektywności

kształcenia zawodowego

W następnych artykułach pragnę kontynuować przekazywanie informacji o działalności zespołu, jego pierwszych spostrzeżeniach i wnioskach oraz "krokach" jakie są i będą podejmowanie w obszarze kształcenia zawodowego.

W tym miejscu pragnę podziękować redakcji gazety "45 Minut" oraz Pani dyrektor KPCEN w Toruniu za przychylne ustosunkowanie się do publikacji materiałów o pracy Zespołu oraz zagadnień związanych z podniesieniem efektywności kształcenia zawodowego. ■

Przypisy

- ¹ Zych A., Kierunki rozwoju kształcenia zawodowego, Refleksje, Zachodniopomorski Miesięcznik Oświatowy, listopad 2007. [Kształcenie zawodowe i ustawiczne].

Alicja Górna

Konsultant KPCEN w Toruniu, nauczyciel przedmiotów zawodowych i podstaw przedsiębiorczości ZSZ ZDZ w Toruniu

Rola nauczyciela przedmiotów zawodowych w przygotowaniu ucznia do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Od 2004 roku absolwenci szkół zawodowych przystępują do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

W zewnętrznym systemie oceniania, w całym kraju obowiązują jednolite zasady ich przygotowywania, organizacji i przeprowadzania oraz oceniania poziomu osiągnięć zdających.

Podczas zewnętrznych egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe uczniów kształcących się w danym typie szkoły obowiązuje: taka sama struktura i forma przeprowadzania egzaminów, takie same wymagania edukacyjne, formy sprawdzania osiągnięć uczniów, kryteria oceniania, zasady oceniania.

Koncepcja egzaminów zewnętrznych oparta jest na standardach wymagań egzaminacyjnych. Wymagania te są jednolite i obowiązują w całym kraju.

Jakie czynniki w znaczny sposób mogą wpłynąć na poziom osiągnięć uczniów na zewnętrznym egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe?

a) indywidualne

- inteligencja
- uzdolnienia kierunkowe
- sprawność psychoruchowa
- stan zdrowia
- aspiracje
- motywacje
- zainteresowania
- uczestnictwo w kulturze
- frekwencja uczniów na zajęciach

b) środowiskowe

- wykształcenie rodziców
- status społeczno-ekonomiczny rodziny
- funkcjonowanie systemu rodzinnego
- warunki pracy domowej
- stosunek rodziców do nauki
- współdziałanie rodziców ze szkołą
- książki i gazety w domu
- środowisko rówieśnicze
- tradycje społeczności lokalnej

c) pedagogiczne

- model i program szkoły
- liczba uczniów w klasie
- zasoby materialne szkoły
- rozkład zajęć
- organizacja lekcji i pracy domowej
- wykształcenie i doświadczenie nauczycieli
- przygotowanie się nauczycieli do zajęć
- nieobecność nauczycieli- zastępstwa
- współpraca między nauczycielami
- metody nauczania i sprawdzania osiągnięć
- doskonalenie zawodowe
- stosunek nauczycieli do uczniów
- podręczniki i programy nauczania
- organizacja zajęć pozalekcyjnych

O wyniku ucznia na zewnętrznym egzaminie oprócz powyższych czynników decydują m.in.:

- przygotowanie w zakresie wymagań egzaminacyjnych
- rozumienie struktury i formy egzaminu
- rozumienie form sprawdzania wiadomości i umiejętności.

Wymienione elementy zależą głównie od nauczyciela, jego wiedzy merytorycznej, ale też umiejętności metodycznych. Dlatego najważniejszą osobą w przygotowaniu ucznia do egzaminu jest nauczyciel przedmiotów zawodowych.

Rola nauczyciela jest bardzo złożona i polega głównie na wspieraniu ucznia w pozyskiwaniu kwalifikacji zawodowych poprzez efektywne, skuteczne zarządzanie tzn. planowanie i właściwy przebieg procesu kształcenia zawodowego.

Nauczyciel musi pozyskać ucznia do podjęcia wspólnych działań ukierunkowanych na osiągnięcie przez niego sukcesu na egzaminie, musi przekonać, że tylko wspólne działania doprowadzą go do celu.

Z moich obserwacji wynika, że przekonanie uczniów do swoich działań, a także ich motywowanie jest bardzo ważnym elementem w procesie kształcenia.

Zadania nauczyciela:

- zapoznanie się ze standardami wymagań egzaminacyjnych,
- znajomość dokumentów szkoły: statut szkoły, WSO,
- aktualizowanie aktów prawnych i programów nauczania obowiązujących w procesie kształcenia,
- wypracowanie skutecznych działań dydaktycznych ukierunkowanych na sukcesy uczniów na egzaminie zewnętrznym.

Co wchodzi w skład skutecznych działań dydaktycznych?

1. Analiza programu nauczania.
Służy ona do sformułowania wymagań edukacyjnych dla danego przedmiotu.
Program nauczania jest podstawową dokumentacją dla nauczyciela realizującego kształcenie w danym przedmiocie. Jest on niezbędny do właściwego zaplanowania, zorganizowania i przeprowadzenia procesu kształcenia.
2. Zaplanowanie procesu kształcenia w poszczególnych jednostkach programowych, a następnie zajęć edukacyjnych. Zaplanowanie zajęć edukacyjnych obejmuje:
  - dobór materiału nauczania
  - dobór metod kształcenia i form organizacji zajęć
  - dobór środków dydaktycznychO doborze treści merytorycznych zajęć decyduje wiedza przedmiotowa nauczyciela, natomiast o doborze metod kształcenia, form organizacji zajęć oraz środków dydaktycznych - jego warsztat metodyczny.
3. Praca nauczyciela na lekcji:
  - kompetencje, predyspozycje, atrakcyjność lekcji
  - analiza własnej pracy polegająca na ocenie skuteczności na każdej lekcji i dokonywaniu badania wyników
  - właściwe ocenianie służące motywowaniu ucznia i znalezieniu przyczyn niepowodzeń szkolnych (ocenianie uczniów na podstawie wyników pomiaru kształtującego spełnia znaczną, konstruktywną i motywacyjną rolę - wspiera ucznia w procesie kształcenia, wzmacnia wiarę we własne możliwości, podnosi jego poczucie wartości)

4. Diagnoza uczniów:
  - praca z uczniem zdolnym w celu stworzenia możliwości rozwoju zainteresowań przez indywidualizację pracy na lekcji, udział w zajęciach pozalekcyjnych, konkursach itp.
  - praca z uczniem uzyskującym słabe wyniki w nauce (znalezienie przyczyn niepowodzeń szkolnych, określenie trudności, opracowanie programów wsparcia dla tych uczniów)
5. System oceniania uczniów:
  - informowanie uczniów o ocenach, o postępach (co uczeń potrafi, umie, nad czym jeszcze musi popracować)
  - wdrażanie uczniów do samooceny i świadomego wpływu na własny rozwój
  - wprowadzenie oceny koleżeńskiej
  - wypracowanie modelu nauczyciela wspierającego, motywującego do nauki
6. Badanie osiągnięć edukacyjnych uczniów w oparciu o:
  - standardy edukacyjne
  - programy nauczania
  - narzędzia badawcze
  - treści i wybrane kompetencje
7. Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych do pracy dydaktycznej
  - wewnętrzne próbne egzaminy zawodowe
  - zewnętrzne egzaminy zawodowe
  - program naprawczy

Reasumując; działania związane z przygotowaniem uczniów do egzaminów zewnętrznych powinny być ukierunkowane na wiedzę, umiejętności i postawy uczniów. Wskazana jest też na konieczność doskonalenia metod nauczania, tak aby efekt końcowy był satysfakcjonujący dla uczniów, ich rodziców i nauczycieli.

Pomimo tego, iż na wynik egzaminu ma wpływ wiele czynników, to wszystkie one skupiają się w jednej, kluczowej postaci, jaką jest nauczyciel przedmiotów zawodowych, czyli niezwykle ważna osoba przygotowująca ucznia do zawodu.

Moje refleksje dotyczące przygotowania ucznia do egzaminu zawodowego

W Zasadniczej Szkole Zawodowej Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Toruniu, w której pracuję uświadamiam uczniom potrzebę posiadania kwalifikacji zawodowych oraz wymagania stawiane przez rynek pracy.

W dalszej kolejności zapoznają uczniów ze strukturą egzaminu zewnętrznego, a do sprawdzania opanowania wiadomości i umiejętności stosuję formę obowiązującą na egzaminie.

Pragnę, aby uczniowie uzyskali świadectwo ukończenia szkoły i dyplom kwalifikacji zawodowych. Jest to niewątpliwie największy sukces dla nauczyciela i ucznia.

Aby osiągnąć ten cel, staram się rozpoznać sytuację w klasie. Zwracam uwagę na uczniów zdolnych i wykazujących trudności w opanowaniu materiału programowego.

W celu lepszego poznania uczniów, ich predyspozycji, obserwuję ich nie tylko w trakcie zajęć szkolnych teoretycznych i praktycznych, ale również na przerwach, uroczystościach szkolnych.

Niezbędne są też dla mnie - nauczyciela przedmiotów zawodowych informacje przekazywane

przez innych nauczycieli - wychowawców dotyczące między innymi: stanu zdrowia, warunków rodzinnych, czy zainteresowań wychowanków.

Na podstawie doświadczeń w pracy z uczniami zasadniczej szkoły zawodowej mogę stwierdzić, że niektóre metody nauczania mają duży wpływ na osiągnięcie lepszych wyników przez uczniów na egzaminach zewnętrznych. Na uwagę zasługuje metoda pracy zespołowej, która wzmaga aktywność uczniów, poprawia atmosferę na lekcji, a wykonywane prace skłaniają do poszukiwania rozwiązań.

Praca w grupie ma pozytywny wpływ na uczniów słabych. Zaczynają się interesować lekcją i częściej osiągają pozytywne oceny.

Dla ucznia słabego wprowadzam indywidualizację zadań, dobierając je tak, aby zapewnić uczniowi możliwość odniesienia sukcesu. Zauważam, że brak poczucia sukcesu pogłębia brak wiary we własne siły. Zaczynając od najprostszych poleceń, przechodzę do zadań coraz bardziej skomplikowanych.

Poprzez ciągłe powtarzanie i utrwalanie zdobytej wiedzy i umiejętności uczeń ma duże szanse, aby uzyskać kwalifikacje zawodowe. Sprawdzone przeze mnie metodą utrwalającą wiadomości z zakresu zrealizowanego materiału jest mapa myśli. Mapa myśli to forma, w której wykorzystuję kreatywne myślenie uczniów.

Mapę uczniowie wykonują na określony temat, pytanie, zagadnienie. Materiał jest logicznie poukładany. Widać związki, pojawiają się wnioski.

Niezmiernie ważną w mojej pracy jest odpowiednia, adekwatna do możliwości intelektualnych ucznia ocena za pracę szkolną. W swojej pracy stosuję elementy oceniania kształtującego. Informacje zgromadzone w procesie oceniania kształtującego służą, przede wszystkim, poprawie procesu uczenia się, a nie jedynie podsumowaniu pracy ucznia.

Zgadzam się ze stwierdzeniem zamieszczonym w portalu o nowoczesnej edukacji, że: <<ocenianie kształtujące jest jedną z najbardziej efektywnych strategii prowadzących do osiągnięcia wysokich wyników nauczania. Istotne jest, aby te wysokie wyniki nauczania osiągnęli wszyscy uczniowie i jednocześnie nabywali umiejętności "uczenia się, jak się uczyć">>. ■

Literatura

1. E. Czapnik, *Egzamin zewnętrzny sukcesem ucznia i nauczyciela*, Warszawa WSiP 2005.
2. G. Lutomski, *Uczyć inaczej*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 1994
3. W. M. Francuz, *Dydaktyka w nowej szkole zawodowej*, PK, Kraków 2004

Anna Łukaszewska

Starszy wizytator KO Delegatura w Toruniu

Marzenna Wierzbicka

Konsultant KPCEN w Toruniu

Diagnoza gotowości szkolnej dzieci sześciolletnich w województwie kujawsko-pomorskim

Współczesne badania nad rolą i znaczeniem wczesnej edukacji prowadzone były głównie w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej i koncentrowały się już nie tyle na potrzebie jej organizacji, co raczej nad rozważaniem, jaki rodzaj edukacji przedszkolnej jest najbardziej skuteczny.

W Polsce diagnozę gotowości szkolnej sześciolatków na szeroką skalę przeprowadzono w roku 2006 przez Akademię Świętokrzyską w Kielcach oraz przez Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w Warszawie. Były to dwa niezależne projekty realizowane na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej współfinansowane z EFS.

W ramach opracowanego w 2007 r. w Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy programu poprawy jakości kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjach Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty zaplanował szereg działań a w tym przeprowadzenie badania gotowości szkolnej dzieci sześciolletnich.

Celem teoretyczno-poznawczym badań było:

- poznanie poziomu gotowości szkolnej dzieci sześciolletnich w województwie kujawsko-pomorskim
- stwierdzenie, które kompetencje dziecka sześciolletniego wymagają stymulacji przez nauczycieli i rodziców oraz inne podmioty odpowiedzialne za edukację przedszkolną.

Celem praktyczno-wdrożeniowym było przekazanie, jakie działania należy podejmować, by dobrze przygotować sześciolatki do rozpoczęcia nauki w szkole i tym samym podnieść jakość procesu wychowawczo-dydaktycznego w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych.

Do realizacji tego zadania w roku szkolnym 2007/2008 powołano zespół w składzie:

- Krystyna Karpińska - nauczyciel konsultant KPCEN w Bydgoszczy
- Izabela Kaszubska-Tomaszewska - nauczyciel konsultant KPCEN we Włocławku

- Anna Łukaszevska - st. wizytator KO Delegatura w Toruniu
- Jolanta Michalska - st. wizytator KO Delegatura we Włocławku
- Barbara Szczepkowska - st. wizytator KO w Bydgoszczy
- Marzenna Wierzbicka - nauczyciel konsultant KPCEN w Toruniu

Zespół zrealizował wiele zadań: wybór narzędzia badawczego, konsultacje merytoryczne z autorką wybranego narzędzia badawczego, zorganizowanie i przeprowadzenie konferencji i narad oraz szkoleń i warsztatów opracowanie arkuszy zbiorczych wyników badań dla dyrektora i wizytatora, dokonanie analizy ilościowej i jakościowej przeprowadzonych badań, opracowanie raportu pod tytułem "Diagnoza gotowości szkolnej dzieci sześciolatek w województwie kujawsko-pomorskim".

Zdecydowano, że badania zostaną przeprowadzone z zastosowaniem wystandaryzowanej Skali Gotowości Szkolnej (SGS) autorstwa pani Elżbiety Koźniewskiej, pracownika CMPPP w Warszawie. SGS ma charakter skali szacunkowej składającej się z 72 stwierdzeń, zawartych w pięciu częściach, które obejmują:

- (A) Zachowania i umiejętności związane z poznawczą aktywnością dziecka
- (B) Zachowania dziecka w grupie rówieśników

(C) Przejawy samodzielności dzieci i ich umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach

(D) Aktywność zadaniowa dziecka, podejmowana samodzielnie lub w przebiegu zajęć pod kierunkiem nauczyciela

(E) Przygotowanie dziecka do nauki czytania, pisanie i matematyki.

Zachowania i umiejętności zamieszczone w wyżej wymienionych częściach pogrupowano w sześć podskal, które odzwierciedlają różne aspekty gotowości dzieci do nauki w szkole.

Są to:

- USZ - Umiejętności Szkolne
- KP - Kompetencje Poznawcze
- SM - Sprawność Motoryczna
- SA - Samodzielność
- NK - Niekonfliktowość
- AS - Aktywność Społeczna

Po przeprowadzeniu konsultacji z autorką SGS zorganizowano i przeprowadzono w lutym 2008 r. na terenie rejonu Delegatury w Toruniu dwie konferencje w Toruniu i Grudziądzu dla przedstawicieli jednostek samorządów terytorialnych, organów prowadzących, wizytatorów, dyrektorów oraz nauczycieli przedszkoli i szkół z oddziałami przedszkolnymi.

Dotyczyły one celów i sposobu przeprowadzenia badań. W ramach 11 warsztatów przeszkolono ponad 160 nauczycieli oraz kilka rad pedagogicznych przedszkoli. Udzielono też licznych konsultacji indywidualnych.

W kwietniu i maju 2008 r. badania dzieci sześciolatek przeprowadziło 1303 nauczycieli w 265 przedszkolach i w 431 szkołach podstawowych z oddziałami przedszkolnymi zlokalizowanymi na terenie całego województwa. Razem badaniem objęto 16 633 dzieci sześciolatek.

Na podstawie przekazanych przez dyrektorów przedszkoli i szkół oraz wizytatorów arkuszy zbiorczych zespół badawczy dokonał analizy danych ze względu na:

- płeć (dziewczęta i chłopcy)
- wiek chłopców młodszy (<6 lat 6 miesięcy) i starsi (>6 lat 6 miesięcy)

- rodzaj placówki (przedszkole i szkoła z oddziałami przedszkolnymi)
- miejsce lokalizacji przedszkoli i szkół z oddziałami przedszkolnymi

- ze zróżnicowaniem na miasto i wieś oraz liczbę mieszkańców (do 10 tysięcy, od 10 - 50 i powyżej 50 tysięcy mieszkańców)

- czas oddziaływania przedszkolnego:

- pięć godzin i powyżej pięciu godzin w przedszkolach

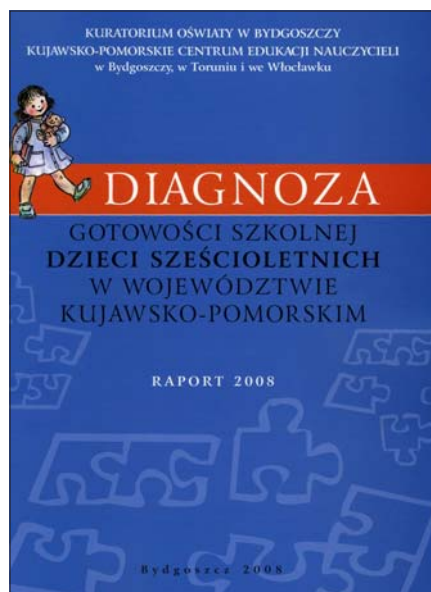
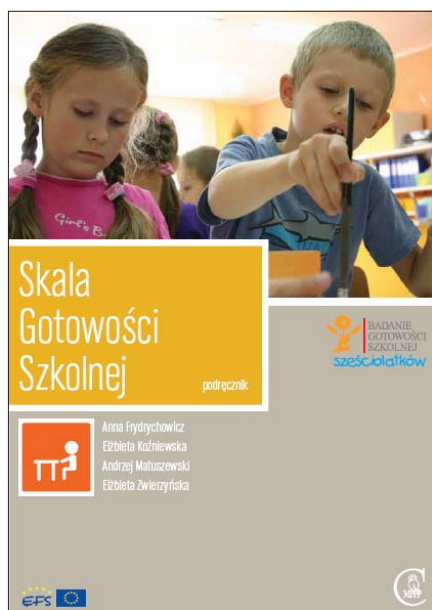
- pięć godzin w szkołach

- rok w przedszkolach i szkołach

- dłużej niż rok w przedszkolach i szkołach

- posiadanie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej

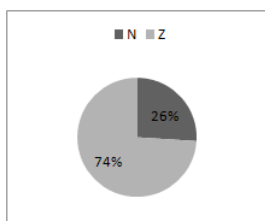
Pracę badawczą zakończono opracowaniem wyników, sformułowaniem uogólnień, wniosków i rekomendacji. Zostały one zaprezentowane w listopadzie 2008 r. na konferencji zorganizowanej przez KO Delegatura w Toruniu oraz KPCEN w Toruniu oraz zawarte w publikacji "Diagnoza gotowości szkolnej dzieci sześciolatek w województwie kujawsko-pomorskim - Raport 2008". Recenzentem merytorycznym jest prof. dr hab. Krystyna Żuchelkowska. Wydanie raportu sfinansowano ze środków Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu.

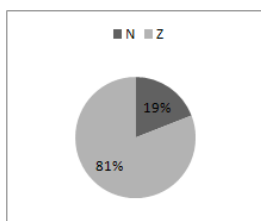
Poniżej przedstawiamy ogólne wyniki badań.
Praktyczne oznaczenia stopni gotowości szkolnej.

Podskale	Wyniki	Stopień gotowości szkolnej	
Kompetencje Poznawcze (KP) Samodzielność (SA) Niekonfliktowość (NK) Aktywność Społeczna (AS)	niskie	niski stopień gotowości szkolnej	1
	średnie	średni stopień gotowości szkolnej	2
	wysokie	wysoki stopień gotowości szkolnej	3
Umiejętności Szkolne (USZ) Sprawność Motoryczna (SM)	niższe od oczekiwanych	niższy od oczekiwanego stopień gotowości szkolnej	N
	zgodne z oczekiwanymi	zgodny z oczekiwanym stopień gotowości szkolnej	Z

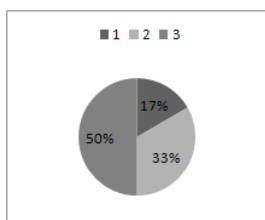
Umiejętności Szkolne (USZ)

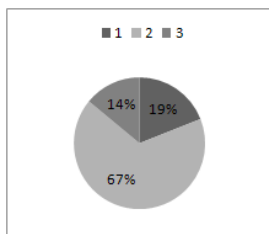
Sprawność Motoryczna (SM)

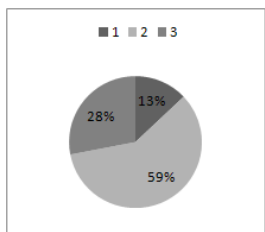
Kompetencje Poznawcze (KP)

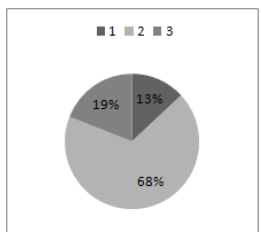
Samodzielność (SA)

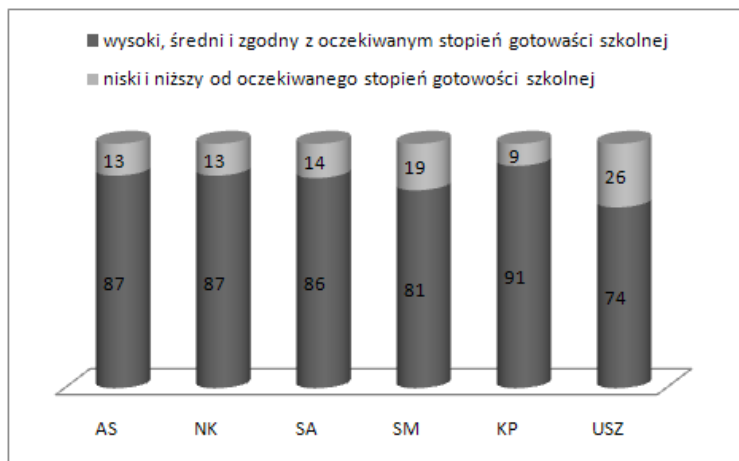
Niekonfliktowość (NK)

Aktywność Społeczna (AS)

Najwyższy poziom umiejętności i zachowań stwierdzono w zakresie Kompetencji Poznawczych (KP), a najniższy w obszarze Umiejętności Szkolnych (USZ). Ilustruje to poniższy wykres.

Uogólnienia

1. Na podstawie zebranych danych stwierdzono, że zdecydowana większość badanych dzieci uzyskała wyniki średnie i zgodne z oczekiwanymi w zakresie każdej kompetencji.
2. Analiza wykazała, że płeć badanych dzieci nie ma znaczącego wpływu na osiągnięte przez nie wyniki we wszystkich kompetencjach. Zaobserwowano jednak wyższe osiągnięcia u chłopców starszych niż młodszych.
3. Zauważono, iż czas oddziaływania przedszkolnego wpływa na poziom kompetencji dzieci sześciolatków. Badani uczęszczający do przedszkoli dłużej niż rok są lepiej przygotowani do rozpoczęcia nauki w szkole.
4. Stwierdzono, że liczba godzin spędzanych przez dzieci w przedszkolu nie jest obojętna dla ich poziomu gotowości szkolnej. Sześciolatki przebywające w przedszkolu dłużej niż 5 godzin uzyskują wyższe wyniki.
5. Najlepiej przygotowane do rozpoczęcia nauki w szkole są dzieci uczęszczające do przedszkoli dłużej niż rok w miastach powyżej 50 tysięcy mieszkańców. Uzyskały najwyższe wyniki w 4 na 6 kompetencji. Są to: Kompetencje Poznawcze, Aktywność Społeczna, Niekonfliktowość i Samodzielność.
6. Dzieci z opiniami poradni psychologiczno-pedagogicznej uzyskały niższy poziom gotowości szkolnej w porównaniu z dziećmi bez opinii. Lepiej przygotowane szkoły są dzieci z przedszkoli zlokalizowanych w miastach powyżej 50 tysięcy mieszkańców. W tym przypadku można przypuszczać, iż istotny wpływ na osiągnięcia dziecka ma dostępność do opieki specjalistycznej.

Wnioski z badań:

- zwiększyć dostęp dzieci w wieku 3-5 lat do edukacji przedszkolnej z możliwością dłuższego oddziaływania niż 5 godzin dziennie
- zapewnić opiekę specjalistyczną dzieciom, w szczególności z terenów wiejskich
- doskonalić działania zmierzające do harmonijnego rozwoju dziecka we wszystkich sferach rozwoju ze szczególnym zwróceniem uwagi na rozwój sfery emocjonalno-społecznej
- dokonać analizy i interpretacji wyników badań przez zainteresowane podmioty
- określić zadania wynikające z wniosków po dokonaniu analiz w celu podniesienia efektywności procesu wychowawczo-dydaktycznego i opiekuńczego w szkole i w przedszkolu

Jako zespół przeprowadzający badania dzieci sześciolatków wyrażamy przekonanie, że przeprowadzone badania przyczynią się do efektywnego wspierania rozwoju dzieci w zakresie przygotowania ich do podjęcia nauki w szkole oraz wyrównywania szans edukacyjnych.

W całości raport zostanie rozesłany do różnych podmiotów odpowiedzialnych za edukację i zainteresowanych wynikami badań. Raport został przekazany do wszystkich przedszkoli i ośrodków metodycznych w naszym województwie a także jest on dostępny na stronie www.kpcen-torun.edu.pl

Bibliografia

1. Diagnoza gotowości szkolnej dzieci sześciolatków w województwie kujawsko-pomorskim. Raport 2008, Bydgoszcz 2008

10 przykazań dla organizatora imprez

Termin public relations stał się w ostatnich latach bardzo popularny, ale na ogół ciągle uważa się, że public relations ogranicza się głównie do działalności gospodarczej, handlu, polityki czy show biznesu. Dla terminu public relations nie ma powszechnie przyjętego polskiego odpowiednika. Można więc się spotkać z takimi określeniami jak, np. "promocja reputacji", "stosunki publiczne", "stosunki organizacji z otoczeniem", "kreowanie reputacji", czy też "zarządzanie reputacją". To zaledwie kilka określeń definiujących public relations. Według naukowców zajmujących się tą dziedziną duża liczba definicji świadczy właśnie o jej złożoności, a wiedza public relations jest na tyle szeroka, że trudno ją ująć w jednolite ramy.

Niemniej można powiedzieć, że ogólna filozofia tej dziedziny zakłada, że wyznaczone cele znacznie łatwiej osiąga się przy społecznym zrozumieniu i wsparciu niż sprzeciwie i obojętności.

A istotę public relations można określić za pomocą kilku kluczowych słów: reputacja, wiarygodność, zaufanie, odzew społeczny, harmonia i poszukiwanie wzajemnego zrozumienia opartego na prawidłowej i pełnej informacji.

U podłoża wszelkich działań public relations kryje się zamiar korzystnego wpływu na opinię publiczną oraz na postawy społeczne, które ją podtrzymują. Najogólniej ujmując, jako public relations rozumie się wszystkie działania mające na celu promowanie i ochronę wizerunku instytucji, osoby czy też produktu.

Tym samym profesjonalne działania public relations mogą wspierać wszystkie dziedziny życia społecznego, a korzystać z nich nie tylko mogą, ale powinny wszystkie osoby i instytucje.

Tak też coraz częściej działania związane z public relations podejmują szkoły. W artykule tym ograniczę się tylko do jednego ze sposobów kreowania wizerunku instytucji jakim jest organizacja różnego rodzaju imprez i uroczystości.

Pracując w oświacie, kulturze i mediach nierozzerwalnie związana jestem z organizacją rozmaitego rodzaju uroczystości, wystaw, imprez, festynów i koncertów. Od najwcześniejszych lat swojego życia czynnie uczestnicząc w życiu kulturalnym Torunia poprzez występy nie tylko na terenie miasta, ale i zagranicą, zdobywałam doświadczenie sceniczne jako uczestnik owych zdarzeń i po części miałam okazję obserwować poczynania organizatorów. Od roku 1988 r. kiedy podjęłam pracę zawodową zdobywałam wiedzę i doświadczenie w zakresie organizacji imprez i pisanie scenariuszy na gruncie zawodowym. Swoje umiejętności w tej dziedzinie niewątpliwie ugruntowałam, pracując w Młodziżowym Domu Kultury od roku 1999, gdzie będąc nauczycielem i prowadząc impresariat artystyczny organizuję oraz prowadzę rozmaitego rodzaju imprezy, piszę scenariusze.

Wiedząc jak duże znaczenie ma dla powodzenia danej imprezy dobra organizacja i właściwie skomponowany scenariusz, postanowiłam podzielić się swoją wiedzą i doświadczeniami.

Należy jednak pamiętać o tym, że każda impreza jest niepowtarzalna i siłą rzeczy - jaka będzie - zależy nie od ogólnych dyrektyw, ale charakteru organizatora. Moje dzielenie się wiedzą

z innymi potraktowałam nie jako narzucenie obowiązującego wszystkich kanonu, ale jako otwartą propozycję sprawdzonych w praktyce działań.

Podejmując działania związane z organizacją danej imprezy powinniśmy zdać sobie sprawę z tego jakie stawiamy przed sobą cele. O czym powinniśmy pamiętać, aby nasze działania odniosły oczekiwany rezultat.

W dużym skrócie można te cele ująć w następujący sposób:

1. Uświadomienie sobie ważności kolejnych kroków dobrej organizacji, która przyczynia się do sukcesu danej imprezy.
2. Pokazanie, że uczenie się metodą "prób i błędów" nie jest z gruntu złe, jednak można - korzystając z doświadczeń innych organizatorów - uniknąć błędów podstawowych.
3. Kształtowanie umiejętności wypracowywania własnych metod pracy w zakresie organizacji i tworzenia scenariusza.
4. Pobudzanie do rozwijania własnej kreatywności.
5. Kształtowanie umiejętności współpracy podczas działań organizacyjnych z innymi.
6. Uświadomienie sobie potrzeby doskonalenia umiejętności negocjacji, co niezbędne jest zarówno przy działaniach organizacyjnych/np. pozyskiwaniu sponsorów/jak i tworzenia scenariusza/zwłaszcza, gdy w imprezie bierze udział wiele podmiotów i każdy chce mieć "coś" do powiedzenia/.
7. Uświadomienie konieczności dobrego operowania czasem, który jest istotnym czynnikiem zarówno podczas organizacji jak i przy rozpisywaniu scenariusza.
8. Kształtowanie w sobie umiejętności "elastycznego" stosunku do przygotowanej imprezy i umiejętności racjonalnych reakcji na nieprzewidziane sytuacje.
9. Uświadomienie odpowiedniego doboru osoby/osób/ prowadzącej imprezę jako kluczowy punkt powodzenia danej imprezy.

Po uświadomieniu sobie celów i zadań powinniśmy rozpocząć pracę nad scenariuszem. Zasadniczo możemy tu wyróżnić dwa etapy:

- **I etap - napisanie konspektu wstępnego/**roboczo nazywanego też "drabinką"/
Jest to skrót, szkic, ujęcie w punktach założeń i kolejności przebiegu programu. Zawiera ogólnikowe informacje, bez rozwinięcia, ale dające pogląd na czas trwania programu, miejsce akcji, ilość występujących osób itp.

Konspekt jest podstawą do napisania scenariusza/ jak i zatwierdzenia przez zwierzchników/. Częstym błędem jest traktowanie tego etapu scenariusza jako ostateczny i pokazując komuś zwykłą kolejność następujących po sobie zdarzeń uważamy za wystarczający dokument.

- **II etap - napisanie scenariusza właściwego**
Jest to egzemplarz tekstu zawierający wszelkie szczegóły dotyczące realizacji programu. Musi się w nim znaleźć wszystko to, co w konspekcie rozwinięte, po niezbędne didaskalia:

- a/ tytuł imprezy, data, miejsce, godzina rozpoczęcia/ ogólnie szacowany czas trwania/organizator
- b/ szczegółowa kolejność repertuaru z rozpisaniem czasowym
- c/ szczegółowe rozpisanie poszczególnych punktów programu
- d/ osoby/grupy, zespoły ..../biorące udział w poszczególnych punktach programu wraz z dopisaniem ich zadań na scenie
- e/ dokładnie rozpisane i zaznaczone wejścia konferansjera - osoby prowadzącej, może też być wpisany tekst konferansjera zależne, jest to od typu imprezy/stopnia oficjalności, poczucia osoby prowadzącej - **początkującym polecam/** /osobiście hołduję zasadzie, że tzw. "konferansjerka" jest czynnością "żywą", zależną od reakcji publiczności i potrzeb chwili, więc zapisuję z reguły tylko obszar tematu, w którym się będę poruszać w danym wejściu

f/ precyzyjne rozpisanie dyrektyw dla akustyka, oświetleniowca i osób obsługujących inny ujęty sprzęt np. punktak, dymica, kurtyna itd.

g/ jeśli podczas imprezy niezbędne są rekwizyty - dokładne rozpisanie gdzie się mają znajdować

Dobry scenariusz moim zdaniem nie polega na obszerności, tylko na czytelności.

Opisane powinny być czynności/zdarzenia/istotne, np. "kto komu wręcza nagrodę", "kto przemawia" itp. Nie przeładujemy scenariusza niepotrzebnymi opisami, gdyż przestaje być przejrzysty.

A co najważniejsze scenariusz powinna pisać jedna osoba/oczywiście w miarę potrzeby i dobra imprezy, uwzględniając wcześniejsze uwagi współpracujących osób.
Pamiętajmy: "Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść. "!

Kiedy mamy już pewność: jaką imprezę chcemy zorganizować, kto w niej weźmie udział/wykonawcy/, jaki jest jej cel, do kogo jest adresowana, mamy napisany i zatwierdzony przez zwierzchnika konspekt/ogólny zamysł, a praca nad szczegółowym scenariuszem imprezy jest zaawansowana podejmujemy standardowe działania organizatora imprezy.

Zakładam, że organizator jest równocześnie osobą prowadzącą. Jeśli nie, wtedy istotną sprawą jest ustalenie, kto poprowadzi naszą imprezę, gdyż od tego w dużej mierze zależy jej powodzenie.

Kiedy należy rozpocząć pracę związaną z organizacją? Myślę, że organizacja dobrej imprezy nie zaczyna się tydzień, ani nawet miesiąc przed. Jednak ten czas każdy organizator powinien sam dobrze obliczyć i zaplanować.

Podstawowe działania organizacyjne udało mi się zmieścić w "dziesięciu przykazaniach". Należy jednak pamiętać, iż niektóre etapy można pominąć, bo zależy jaką rangę nadajemy imprezie.

PODSTAWOWE działania organizatora imprezy

1. Ustalamy ostatecznie miejsce imprezy, datę i godzinę/jeśli miejsce wybrane jest poza placówką podejmujemy czynności z załatwieniem tego miejsca, uzyskania zgody, ustalenia formy odpłatności itp./.
2. Zwołujemy zebranie wszystkich osób, które są zaangażowane w to przedsięwzięcie, aby omówić scenariusz imprezy, podzielić obowiązki i ustalić obszary działań/dobry organizator wie, że nie działa się w pojedynkę/.

3. Piszemy pisma o patronaty:

- **medialne/** w zależności od zasięgu imprezy lokalne lub ogólnopolskie/, zawieramy w nich to, co dotyczy imprezy - zwięźle ale wyczerpując temat. Dołączamy też nasze oczekiwania na piśmie np.: kiedy pojawi się pierwszy artykuł wstępny, "zajawka" w radiu, zwiastun w telewizji, w jakiej formie ukaże się informacja po imprezie itd. Oczywiście informujemy co oferujemy w zamian/reklama na biletach, zaproszeniach, wywieszane banery itd./

Przyjęcie patronatu przez daną instytucję/radio, prasę, TV/powinno być potwierdzone na piśmie wraz z przyjęciem wzajemnych warunków.

Z doświadczenia wiem, że poza oczywistą intencją/przesłaniem imprezy/, "chwytają" nośne medialnie tytuły/nazwy imprez/, ciekawe nowatorskie pomysły.

- warto też wystąpić o **patronat do instytucji** czy urzędów zwierzchnich/w przypadku placówek oświatowych Wydział Edukacji i Sportu UMT, Wydział Kultury UMT/, które poinformowane odpowiednio szybko mogą partycypować w kosztach imprezy

- nie bez znaczenia dla rangi imprezy jest też **patronat honorowy** /np. Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydenta Miasta/

4. Jeśli to konieczne pozyskujemy sponsorów. Warto mieć już w tym momencie potwierdzone patronaty medialne i inne/każdy sponsor zwróci na to uwagę - dla niego liczy się poza intencją zasięg medialny. Pisanie listów intencyjnych w tej sprawie to za mało, polecam osobiste próby kontaktowania się z potencjalnymi sponsorami/warto mieć przy sobie konspekt imprezy - listy z prośbą o sponsoring z dołączonym konspektem często "giną" w sekretariatach/.

5. Ustalamy plan działania dotyczący bezpośrednio imprezy: - grafik prób/godziny, miejsce, osoby biorące udział - ich rola w przedsięwzięciu/najlepiej zapisać powielić rozdać osobom występującym i osobom pełniącym inną w tym zadaniu funkcję/ustalamy też grafik spotkań w celu kontrolowania działań logistycznych wszystkich osób pracujących przy imprezie;

- **ustalamy próbę generalną obowiązkową dla wszystkich zaangażowanych w przedsięwzięcie /zarówno prezentujących się na scenie jak i wspomagających w inny sposób - plastyk, pracownicy techniczni itd./to okazja na sprawdzenie tego, czy mamy wszystko dopięte na ostatni guzik/ewentualnie możemy jeszcze coś poprawić/.**

Nie polecam próby generalnej w dniu imprezy. Jest to za duże obciążenie i z reguły już za późno, aby coś poprawić. W dniu prezentacji polecam co najwyżej: rozgrzewkę na scenie, ostatecznie próby sytuacyjne itp.

- planujemy scenografię, rekwizyty, stroje;
- równoległe z działaniami organizacyjnymi podejmujemy pracę "artystyczną" na scenie/zwykle istnieje potrzeba modyfikacji scenariusza ze względu na, np. warunki techniczne itp./, im szybciej rozpoczniemy próby tym lepiej.

6. Mając już wszystkie dane dotyczące imprezy/miejsce, termin, godzina, tytuł, wykonawcy/; patronaty: medialne, honorowe i inne; sponsorów; **przygotowujemy reklamę imprezy:**

- w zależności od potrzeb: plakaty, zaproszenia, bilety, ulotki, foldery
- pisemną reklamę do mediów/nie tylko do tych co przyjęły patronat ale i innych/

7. Rozpoczynamy **akcję reklamową** imprezy minimum na ok. dwa tygodnie przed:

- reklama wewnętrzna/plakatowanie na terenie obiektu;
  - reklama do szkół i instytucji zaprzyjaźnionych, na terenie miasta;
  - do mediów/tu polecam wysłanie jeszcze raz na tydzień przed i przypomnienie na dwa dni przed imprezą/.
8. Bardzo istotnym punktem w organizacji jest zaplanowanie widowni. Jeśli więc impreza ma się odbyć np. w teatrze, zapoznajemy się z planem widowni i w zależności od ustaleń i potrzeb zajmujemy się kolportażem:
- a. biletów/jeden z trudniejszych momentów organizacji warto go dobrze zaplanować i nie liczyć tylko na sprzedaż przed samym występem, ale dobrze rozplanować przedsprzedaż
  - b. zaproszeń/powinny dotrzeć na dwa tygodnie przed, a minimum na tydzień przed, aby każdy mógł sobie zaplanować czas/
  - c. jeśli zapraszamy gości tzw. honorowych, którym powierzymy podczas imprezy jakąś szczególną funkcję polecam dołączyć do zaproszenia list intencyjny z rozpisaniem naszej propozycji/minimum na miesiąc przed - gdyż musimy liczyć się z odmową i potrzebny będzie czas na podjęcie kolejnych starań/
9. Jeśli to tylko możliwe warto mieć tzw. plan awaryjny, np. jeśli planujemy imprezę na powietrzu mieć jako alternatywę pomieszczenie; jeśli nie przybędzie jakaś osoba, która miała wręczać nagrodę - mieć w zapasie spis innych osób, które mogą tego dokonać itp.
10. Jako dziesiąty "krok" a może raczej przykazanie - **PAMIĘTAJMY, ŻE WSZYSTKO MOŻE SIĘ ZDARZYĆ/** nawet jeśli będziemy uważali, że "dopieśliśmy imprezę na ostatni guzik" - guziki lubią odpadać/trzeba więc umieć zachować zimną krew i nie dać się nikomu i niczemu wyprowadzić z równowagi.
- Podstawowe cechy dobrego organizatora to:** punktualność, dokładność, upór w dążeniu do celu, konsekwencja, elastyczność i otwarty umysł, pomysłowość, komunikatywność oraz pogoda ducha/pewnie też wiele innych pozytywnych cech/, którymi to powinien zarażać i "dręczyć" wszystkich współpracujących.
- Na koniec dla wszystkich zainteresowanych tematem: **JEŚLI UWAŻASZ, ŻE ORGANIZOWANIE IMPREZ JEST PROSTE, NIE ZABIERAJ SIĘ ZA ORGANIZACJĘ!**
- Wszystkim pozostałym życzę powodzenia i twórczego rozwoju. ■

Kazimierz A. Wojciechowski
Nauczyciel fizyki w ZSM i XIII LO w Toruniu

Zmora azbestowa

Kiedy spacerujemy w polskich lasach, możemy natknąć się na wysypiska płyt azbestowych, które oprócz tego, że szpecą krajobraz, to jeszcze tworzą zagrożenie naturalnego środowiska. Będąc z dziećmi, młodzieżą w lesie, jak wytłumaczyć, skąd wzięły się tu owe płyty?

Azbest to minerał, najczęściej krzemian magnezu, o specyficznej włóknistej, elastycznej strukturze. Służył do wyrobu ogniotrwałych materiałów. Włókna azbestu mają bardzo dużą odporność na ścieranie i wysoką temperaturę. Używano go przede wszystkim do produkcji płyt eternitowych, służących do pokrycia dachów. Podczas budowy domów w minionym okresie stosowano azbest jako materiał izolacyjny oraz do budowy rur wodociągowych i kanalizacyjnych. W motoryzacji używano azbestu do produkcji tarcz hamulcowych, które w trakcie hamowania rozpylały włóknisty azbest.

Podczas wdychania powietrza z zawartością azbestu, zapada się na chorobę zwaną azbestozą, gdzie azbest powoduje nieodwracalne zmiany w organizmie ludzkim. Najczęściej wywołuje pylicę azbestową, która w kolejnej fazie powoduje raka płuc, jak i nowotwory opłucnej.

Wyroby z azbestu z upływem czasu kruszą się i pylą drobinami włóknistego azbestu. Czym dłuższe te drobiny to wówczas osadzają się w górnych drogach oddechowych i są naturalnie wydalane. W przypadku gdy są mniejsze i cienkie, wbijają się w tkankę płucną i w pierwszej fazie powstaje podrażnienie. W dalszej kolejności powoduje obrzęki, a następnie tworzy się rak płuc.

Dziś olbrzymim problemem jest kwestia utylizacji azbestu. Nie ma technologii, która by bezpiecznie

pozwalala zutilizować tą niebezpieczną substancję. Obecnie stosuje się tylko i wyłącznie składowiska odpadów niebezpiecznych. W Polsce takich składowisk jest mało. Jednocześnie tak bezpieczne składowanie jest kosztowne, dlatego ludzie pozbywają się go składając na dziko, w pobliskich lasach.

Zgodnie z zaleceniami służb ekologicznych UE użytkowy azbest powinien przestać być stosowany do 2032 roku. Dziś wydaje się, że to jeszcze odległa perspektywa, jednak musimy pamiętać, że prawie wszystkie bloki i domy mieszkalne w latach 60 - tych, 70 - tych i częściowo w 80 - tych ubiegłego wieku były kryte eternitem jak również służyły jako izolacja w budownictwie.

Do Inspektoratów Ochrony Środowiska coraz częściej docierają informacje o dzikich wysypiskach eternitu. Brak jednak mobilności w działaniu, tych jednostek powoduje, że zjawisko jest postępujące. Instytucje ochrony tłumaczą się trudnościami w wykryciu wwożenia odpadów azbestowych do lasu. A wystarczyłoby w danej okolicy przejechać się i zorientować się, gdzie na starych domach znajdują się nowe pokrycia.

Jeżeli Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska nie potraktują tej kwestii priorytetowo, to okaże się, że nasze lasy będą zawierały góry azbestowe. Z kolei w szkołach - nie tylko na lekcjach chemii, biologii, fizyki - powinno poruszać się te ekologiczne zagadnienia, ale również wychowawcy powinni uczyć uczniów na wspomniane problemy. Pewnik jest jeden - napotkawszy w lesie odpady azbestowe, należy niezwłocznie zgłosić to lokalnemu oddziałowi Inspektor Ochrony Środowiska ■

Z PRAKTYKI NAUCZANIA I WYCHOWANIA

Anna Stempień

Nauczyciel kształcenia zintegrowanego w Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Grudziądzu

Programy kół zainteresowań

Program koła "DOSKONALENIE TECHNIKI CZYTANIA"

I. WSTĘP

Czytanie jest zaliczane do podstawowych umiejętności szkolnych. Funkcjonuje jednak nie tylko w procesie dydaktycznym. Umiejętność ta, nabywana w początkowym okresie edukacji szkolnej, staje się nieodzowna w życiu codziennym. Jest także przydatna w zaspokajaniu własnych zainteresowań i zamiłowań.

Czytanie jest umiejętnością złożoną i ma charakter kompleksowy. Na proces czytania składa się szereg elementów sensorycznych, jak też zasób wiedzy będący rezultatem wcześniejszego poznania i uczenia się. W procesie czytania dokonuje się synteza działań fizycznych i umysłowych, w których następuje koordynacja pracy oka z funkcją mózgu. Postrzegany tekst zostaje poddany analizie myślowej.

Czytanie polega na pojmowaniu myśli wyrażonych za pomocą umownych znaków graficznych - symboli, które tworzą tekst. Aby móc odczytać tekst, trzeba:

- znać symbole i ich funkcje
- umieć odbierać symbole w postaci określonych całości, układów zwanych tekstami, czyli dokonywać syntezy znaków tworzących odczytywany tekst
- umieć dokonywać właściwej interpretacji sensu przeczytanego tekstu, czyli zrozumieć tekst
- umieć zastosować zrozumianą treść tekstu do aktualnych celów i potrzeb

Znamy głośny i cichy sposób czytania. Właściwością czytania głośnego jest wyprzedzanie wzrokiem głosu. Wymawianie poszczególnych słów w trakcie czytania odbywa się z szybkością stałą, odpowiadającą w przybliżeniu szybkości wyrażonej mowy. Czytanie ciche jest procesem krótszym i prostszym. Pole postrzegania przy czytaniu cichym jest większe, rytm ruchów oka bardziej regularny, a przerwy spoczynkowe krótsze i rzadsze, co przyczynia się do zwiększenia szybkości czytania.

Istotne jest jednak to, że czytanie ciche rozwija się na bazie dobrze opanowanej techniki czytania głośnego. Ostatecznym celem nauki czytania jest opanowanie przez uczniów umiejętności cichego czytania, szybkiego i dokładnego, z pełną świadomością treści, jakie wyraża dany tekst - czyli cichego czytania ze zrozumieniem. Umiejętność czytania ze zrozumieniem nadal jest traktowana jako podstawowy cel czytania.

Na zajęciach koła umiejętność tę będziemy rozwijać, a uczniów postaram się wdrożyć do "aktywności czytelniczej".

II. CELE ZAJĘĆ KOŁA

1. Doskonalenie techniki płynnego czytania.
2. Doskonalenie czytania ze zrozumieniem.
3. Zainteresowanie uczniów czytaniem, książką, czasopismami.
4. Wzbogacenie słownictwa biernego i czynnego.

III. METODY I FORMY PRACY

1. Czytanie indywidualne głośne.
2. Czytanie z podziałem na role.
3. Czytanie głośne zbiorowe (chóralne).
4. Czytanie szeptem i półgłosem.
5. Czytania nauczyciela.
6. Czytanie ciche wyrazów, wyrażeń i zdań dobrze opanowanych w czytaniu głośnym.
7. Czytanie ciche ukierunkowane przez stawianie problemów ułatwiających właściwe czytanie ciche.
8. Budowanie wyrazów i zdań z rozsypanek.
9. Porządkowanie zdań, łączenie ich w logiczną całość.
10. Uzupełnianie zdań wyrazami.
11. Rozwiązywanie krzyżówek.

IV. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Po zakończeniu cyklu zajęć uczeń powinien czytać poprawnie i płynnie ze zrozumieniem, odpowiadać na

pytania związane z tekstem, poprawnie budować wyrazy i zdania z rozsypanek, porządkować zdania, uzupełniać zdania wyrazami.

V. EWALUACJA

Na każdych zajęciach uczniowie będą czytać wyznaczone teksty, zdania, wiersze i wyrazy. Często będą budować wyrazy i zdania z rozsypanek, porządkować zdania w logiczną całość oraz czytać je głośno. Będą również odpowiadać na postawione do czytanego tekstu pytania. O jakości przeprowadzonych zajęć będą mówić efekty pracy uczniów. Co drugi miesiąc będą kontrolować poziom czytania ze zrozumieniem poprzez test. Na zakończenie cyklu zajęć zbierane będą informacje zwrotne od uczniów w formie ankiety.

VI. ROZKŁAD ZAJĘĆ

Praca z następującymi tekstami (wg punktu III):

Klasa II

1. "Rozpoczęcie roku szkolnego"
2. "Jak nauczyłam się pływać"
3. " Jesienny spacer"
4. " Opis jeża"
5. "Nowy przyjaciel"
6. "Zagadkowe przechwalanki"
7. "Moja wigilia"
8. "Przerwany sen"
9. "Zimowe zabawy"
10. "Topienie marzanny"
11. "Skarbonka Natalki"
12. "Międzynarodowy Dzień Ziemi"
13. "List do rodziców"
14. "Nasz teatrzyk"
15. "Ukryte tytuły"
16. "Wakacje Jarka"

Klasa III

1. "Grzybobranie"
2. " Skalniak"
3. " Park jesienią"
4. "Rozmowa z dębem"
5. "Opis wiewiórki"
6. "Nasze zwierzę"
7. "Niespodzianka pod choinką"
8. "Turniej 14 pytań"
9. "Na balu"
10. "List do mamy"
11. "Pisanki"
12. "Opowiadamy dowcipy"
13. "Moja rodzina"
14. "Rozmowa telefoniczna"
15. "Zaczarowany tort"
16. "Przygotowania do wyjazdu"

Autorzy tekstów:

Stanisława Łukasik, Irena Micińska - Łyżniak, Anna Wiśniewska - "Czytamy ze zrozumieniem"

Literatura dodatkowa:

Anna Jakubowicz, Krystyna Lenartowska, Maria Pleniewicz: *Czytanie w początkowych latach edukacji*

Program koła MAŁYCH MIŁOŚNIKÓW PRZYRODY

I. WSTĘP

W naszej szkole (w klasach IV - VI) istnieje koło przyrodniczo - turystyczne. Poza tym nasza szkoła przyjęła profil ekologiczny. Postanowiłam przygotować dzieci młodsze do działalności w tym kole. Dlatego już klasy II i III będą mogły rozwijać swe zainteresowania przyrodnicze. Będą przygotowywać się do licznych konkursów o tematyce ekologicznej, pogłębiać swoją wiedzę poprzez zabawę, rozwiązywanie krzyżówek, czytanie czasopism przyrodniczych, oglądanie albumów, zdjęć i ilustracji oraz bezpośrednią obserwację otaczającej nas przyrody. Będą także aktywnie uczestniczyć w przedsięwzięciu związanym z realizacją przez szkołę programu "Zielony certyfikat".

Zajęcia pozalekcyjne zawsze są dla dzieci ciekawą formą rozwijania zainteresowań. Często same będą wybierały tematykę zajęć. Mam nadzieję, że w ten sposób zachęcę je do aktywnego poznawania otaczającego świata, rozwinę nową pasję.

Program zajęć koła oparty jest na podstawie programowej kształcenia zintegrowanego.

II. CELE ZAJĘĆ KOŁA

1. Rozwijanie zainteresowania otaczającym nas światem.
2. Wdrażanie do szanowania i pielęgnowania przyrody.
3. Zachęcanie do udziału w licznych konkursach o tematyce ekologicznej - przygotowywanie do nich uczniów.
4. Dostrzeganie zmian w otaczającym nas środowisku.
5. Rozwijanie umiejętności obserwacji zjawisk przyrodniczych.
6. Wyrabianie poczucia odpowiedzialności za środowisko.
7. Zdobywanie nowych wiadomości o roślinach i zwierzętach chronionych.

III. TREŚCI NAUCZANIA

Zakres treści nauczania koła małych miłośników przyrody jest rozszerzeniem i uzupełnieniem treści nauczania kształcenia zintegrowanego.

Zależy mi, by uczniowie:

- poznali cechy charakterystyczne najbliższej okolicy oraz własnego miasta
- potrafili pielęgnować i rozsadzać rośliny, znali czynniki warunkujące ich wzrost
- rozpoznawali najbardziej znane rośliny ogrodowe (ozdobne oraz warzywa) w naturalnym środowisku i na ilustracji
- rozpoznawali drzewa i krzewy owocowe po liściach, owocach, kwiatach i pokroju

- potrafili obserwować i omówić zmiany zachodzące w przyrodzie
- znali warunki życia zwierząt hodowanych przez ludzi
- rozróżniali ssaki i ptaki hodowlane
- wiedzieli, jak pomagać zwierzętom w czasie zimy
- wiedzieli, jakie zwierzęta zasypiają na zimę
- rozróżniali i nazywali ptaki odlatujące na zimę
- wiedzieli, jakie prace należy wykonać w ogrodzie wiosną, jakie jesienią
- wiedzieli, jaka jest rola owadów w przyrodzie
- znali i rozróżniali zwierzęta i rośliny chronione
- wiedzieli, jakie (charakterystyczne) rośliny i zwierzęta znajdują się na innych kontynentach
- rozumieli potrzebę dbania o przyrodę

IV. METODY I FORMY PRACY

Zajęcia koła muszą być dla dzieci bardzo atrakcyjne. Uczniowie będą nie tylko oglądać rozmaite albumy, czasopisma, ilustracje, zdjęcia czy książki.

Będą samodzielnie szukać rozmaitych treści, przynosić je na zajęcia. Zachęcę ich, na pewno, do korzystania z Internetu. Poza tym będziemy wychodzić w teren, by dokonywać obserwacji.

Będziemy sami wykonywać kolorowe albumy, opisywać okazy przyrodnicze, a może nawet zachęcę dzieci do samodzielnego wykonywania fotografii. Uczniowie będą również aktywnie uczestniczyć w przedsięwzięciu związanym z "Zielonym Certyfikatem".

V. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Uczniowie, którzy będą uczestniczyć w zajęciach koła systematycznie i aktywnie powinni:

- znać cechy charakterystyczne najbliższej okolicy oraz własnego miasta
- pielęgnować i rozsadzać rośliny, znać czynniki warunkujące ich wzrost
- rozpoznawać najbardziej znane rośliny ogrodowe (ozdobne oraz warzywa) w naturalnym środowisku i na ilustracji
- rozpoznawać drzewa i krzewy owocowe po liściach, owocach, kwiatach i pokroju
- obserwować i omówić zmiany zachodzące w przyrodzie
- znać warunki życia zwierząt hodowanych przez ludzi
- rozróżniać ssaki i ptaki hodowlane
- wiedzieć, jak pomagać zwierzętom w czasie zimy
- wiedzieć, jakie zwierzęta zasypiają na zimę
- rozróżnić i nazywać ptaki odlatujące na zimę
- wiedzieć, jakie prace należy wykonać w ogrodzie wiosną, jakie jesienią
- wiedzieć, jaka jest rola owadów w przyrodzie

- znać i rozróżniać zwierzęta i rośliny chronione
- wiedzieć, jakie (charakterystyczne) rośliny i zwierzęta znajdują się na innych kontynentach
- rozumieć potrzebę dbania o przyrodę

VI. EWALUACJA

Na każdych zajęciach uczniowie będą wykonywać konkretne zadania. O jakości zajęć będą świadczyć efekty pracy uczniów. Będą to zatem kolorowe albumy wraz z opisem danego okazu (roślina, zwierzę), ilustracje, zdjęcia, ilość i jakość przygotowywanych przez dzieci materiałów na dany temat, wyniki konkursów, aktywność uczniów oraz liczebność członków koła.

Na zakończenie cyklu zajęć zbierane będą informacje zwrotne od uczniów w formie ankiety.

VII. ROZKŁAD ZAJĘĆ

1. Poznawanie cech charakterystycznych najbliższej okolicy (wycieczka po okolicy, uważna obserwacja, sporządzenie notatek, wykonanie rysunków i zdjęć).
2. Sadzenie drzew i krzewów w ramach przedsięwzięcia " Zakładamy ptasie kąciki - Zielony Certyfikat". Pielęgnowanie zasadzonych roślin.
3. Rozsadzanie kwiatów doniczkowych w klasie.
4. Poznawanie roślin chronionych (oglądanie albumów, zdjęć, czytanie informacji o omawianych roślinach).
5. Zwierzęta hodowane przez człowieka (poszerzenie wiadomości na temat zwierząt hodowlanych).
6. Cykl zajęć: "Moje ulubione zwierzę"
  - zdobywanie informacji na temat danego zwierzęcia (albumy, wycinki z czasopism, zdjęcia, informacje z Internetu),
  - wspólne porządkowanie zdobytego materiału, zapoznanie się z nim, omówienie,
  - wykonanie albumu z ulubionymi zwierzętami
7. Zwierzęta zasypiające na zimę (zdobywanie informacji na temat zwierząt zasypiających na zimę).
8. Ptaki odlatujące do ciepłych krajów.
9. Dokarmianie ptaków w czasie zimy (zajęcia praktyczne: zebranie informacji na tematy, czym ptaki odżywiają się w czasie zimy, zebranie karmy, regularne dokarmianie ptaków w pobliżu szkoły).
10. Zwierzęta zamieszkujące różne kontynenty (np. koala, miś panda, kangur, tygrys...) - cechy charakterystyczne, sposób odżywiania itp. (na zakończenie tego cyklu zajęć umieszczenie notatek i rysunków w założonym albumie ze zwierzętami).
11. Owady lubiane i nie lubiane (cykl zajęć poświęcony owadom, ich roli w przyrodzie).
12. Poznajemy krajobrazy.■

Funkcje wychowawcze wycieczki klasowej

Wycieczki klasowe służą nie tylko integracji grupy, ale są przede wszystkim doskonałym sposobem poznawania i odkrywania świata poza ławą szkolną. Poprzez zabawę można wychowywać i promować dobre wzorce zachowań wobec drugiego człowieka i środowiska naturalnego. Taki rodzaj nauki procentuje i nie idzie w przysłowiowy las.

Moją pasją są podróże, które wedle polskiego porzekadła kształcą. Dzięki nim zobaczyłam wiele urokliwych miejsc i poznałam wspaniałych ludzi. Ukształtowały mnie i mój światopogląd. Nabyłam wiele pozytywnych nawyków. Dostrzegam to z perspektywy lat. Z własnego doświadczenia wiem, że wycieczki klasowe równie dobrze spełniają swe zadanie.

Wszelkie wyjazdy poszerzają horyzonty oraz przyczyniają się do uformowania poglądów na temat świata, wydarzeń i ludzi. Dzieje się tak zarówno w odniesieniu do dorosłych, jak i dzieci. Najmłodszy są baczniymi obserwatorami i analitykami. Ich spostrzegawczość niejednokrotnie zdumiewa. Wycieczki szkolne pełnią rolę wychowawczą i dydaktyczną. Klasa przyswaja wiedzę na zasadzie: bawiąc uczyć. Za źródła wiedzy pozalekcyjnej mogą służyć: przewodnicy, artyści ludowi, wystawy muzealne czy rezerwy archeologiczne. Warto więc łączyć przyjemne z pożytecznym. Dzieci nie lubią być przymuszane do nauki. Jeżeli znajdzie się sposób, aby je do niej zachęcić, to można mówić o sukcesie. Wiedza winna być chętnie przyswajana, dlatego metoda jej przekazywania jest tak istotna. Nuda niweczy wszelkie wysiłki. Zmuszanie do nauki groźbą jest naganne i niemethodyczne. Sztuką jest wyzwolić w uczniach zapał do pracy nad sobą. To wszystko można osiągnąć m.in. podczas wycieczki klasowej.

Wycieczka szkolna jest czasem wypoczynku oraz regeneracji sił fizycznych i intelektualnych. Nie może być mowy o jakimkolwiek stresie i pobudzeniu nerwowym. To doskonały okres wzajemnego poznania się dzieci i nauczycieli ze swoimi uczniami. To także okres uczenia się akceptacji względem siebie i poszanowania odmienności drugiej osoby. Dzięki temu nasi podopieczni uczą się szacunku wobec innych ludzi i wobec swoich rówieśników. Tylko poprzez własny przykład można nauczyć wychowanków dobrych manier, np. kultury w autobusie, przy stole, na spacerze, w muzeum, w teatrze itp. Najmłodszy powielają nawyki dorosłych, zarówno te pozytywne, jak i negatywne. Warto o tym pamiętać.

Dzieci na wycieczce szkolnej szukają nie nauczyciela, ale wychowawcy, który je zrozumie i będzie dzielił z nimi czas radości i bez troski. To właśnie podczas wycieczek nawiązują się więzy sympatii, życzliwości i zaufania między nauczycielami i

uczniemi, którzy przełamują nieśmiałość, stając się bardziej otwartymi. Doświadczenia te warto wykorzystać w szkole, w pracy z dzieckiem. Znalezienie wspólnego języka z uczniem, wspólnej płaszczyzny porozumienia jest możliwe dzięki wspólnie przeżytym chwilom. Na wycieczce nauczyciel ma szansę "poprawić" swój wizerunek, niejako na nowo ukształtować swój image.

Wspólne inicjatywy podczas klasowej wycieczki integrują grupę. Dbanie o miejsca pamięci czy pomniki przyrody nie tylko zbliżają do siebie dzieci, ale również uczą poszanowania wobec historii i środowiska naturalnego. Wiedza zdobyta podczas tych przedsięwzięć może zostać należycie wykorzystana na lekcjach historii, biologii i geografii. Podopieczni, którym przydzielono konkretne zadania, czują się potrzebni i dowartościowani. Zatem wycieczka szkolna może spełniać nie tylko rolę wychowawczą, ale i edukacyjną.

Wycieczka klasowa jest doskonałą okazją do tego, aby zaznajomić wychowanków z zasadami bezpieczeństwa, czyli z tzw. BHP. Dzieci zdobywają istotne wiadomości nt. zachowania się i radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Tę wiedzę mogą w pełni wykorzystać w swoim życiu. Najmłodszy chętnie chłoną wiedzę poza szkołą i domem, w przyjaznym dla nich otoczeniu, gdzie rywalizacja między uczniami przestaje obowiązywać.

Samodzielność dzieci jest cechą wysoko cenioną wśród rodziców. Wychowankowie uczą się zaradności i przedsiębiorczości w dużej mierze na szkolnej wycieczce, z dala od środowiska rodzinnego, które daje poczucie bezpieczeństwa. Kilkundniowe klasowe wyjazdy są pierwszym życiowym sprawdzianem dla szkolnej dziatwy, fizycznie odseparowanej od rodziców czy opiekunów. Taka rozłąka, wbrew pozorom, ma swoje plusy. Po pierwsze, dzieci stają się z reguły bardziej operatywne, potrafią wzajemnie się o siebie zatroszczyć i zadbać o swoje potrzeby. Po drugie, uczą się one kooperacji i służenia sobie nawzajem pomocą, nabywając umiejętność bycia asertywnym. Po trzecie, wracają do domów z pokładami energii, optymistycznie usposobieni do życia i ludzi.

Wycieczki szkolne mają wiele walorów. Spełniają funkcje wychowawcze i edukacyjne. Sprzyjają procesowi rozwojowemu dzieci. Stanowią doskonałą okazję poznania się i w konsekwencji wzajemnej akceptacji. Ich celem jest nie tylko rekreacja, ale także obycie kulturowe. Kontakt z inną kulturą sprzyja wewnętrznemu ubogaceniu. Wycieczki klasowe są w szczególności integrującym wszystkich uczniów doświadczeniem, które miło wspomina się przez wiele lat, również w okresie dorosłym. ■

Marzenna Wierzbicka
Danuta Potręć

Konsultantki w KPCEN w Toruniu

Zrealizowane formy doskonalące

Od początku roku kalendarzowego do końca lutego odbyło się kilkanaście form doskonalących dla nauczycieli.

Organizatorem warsztatów dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego była konsultantka Marzenna Wierzbicka.

- 9 i 10 stycznia 2009 r. odbyły się 13 godzinne warsztaty "Rozwijanie umiejętności matematycznych u uczniów klas I-III szkół podstawowych.", które poprowadził dr Mirosław Dąbrowski - pracownik Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki Uniwersytetu Warszawskiego, dydaktyk matematyki, przewodniczący zespołu realizującego projekt CKE współfinansowany przez EFS "Badanie podstawowych umiejętności uczniów klas trzecich szkoły podstawowej".
- 10 stycznia zainteresowani nauczyciele spotkali się na drugim 8-godzinny spotkaniu warsztatowym z cyklu "Jesień, zima, wiosna, lato - zbieram, tworzę - co Ty na to". Ostatnia część tego cyklu pt "Wiosna" zostanie przeprowadzona przez doświadczoną nauczycielkę Janinę Sandecką 14 marca 2009 r.
- 16 i 17 stycznia odbył się kolejny już 15 godzinny warsztat "Jak napisać dobry projekt i pozyskać fundusze na jego realizację?", prowadzony przez panów Tomasza Juńczyka i Pawła Skrodzkiego.
- 17 stycznia 2009 r. odbyły się warsztaty "Konstruowanie indywidualnych programów korekcyjno-wyrównawczych dla dzieci, które rozpoczną naukę w szkole". Prowadzącą była Wiesława Kuban.
- 7 lutego w Brodnicy odbył się 10 godzinny warsztat "Aby język giętki powiedział, co pomyśli głowa" - gry i zabawy rozwijające umiejętności językowe i przygotowujące do nauki czytania" przeprowadzony przez organizatorkę warsztatów. Taki sam warsztat zostanie przeprowadzony dla zapisanych nauczycieli w Toruniu w miesiącu marcu br.

Formy doskonalące dla nauczycieli różnych specjalności organizowane i prowadzone przez konsultantów i doradców metodycznych

- 8,15 stycznia w Toruniu w SP nr 3 miał miejsce warsztat <Wiedzieć "jak"- czyli jak kształtować umiejętność rozumowania i wykorzystania wiedzy w praktyce>, który poprowadziła Danuta Potręć.
- Również w styczniu pod kierownictwem Marka Rucińskiego odbyły się warsztaty "Ocenianie kształtujące oraz wybrane elementy warsztatu pracy nauczyciela w kontekście przygotowania uczniów do egzaminu zewnętrznego.
- 7 lutego odbył się warsztat "Elementy sztuk plastycznych w katechezie- Wielki Post i Wielkanoc" zorganizowany przez doradcę metodycznego Iwonę Kamińską
- 3, 10 lutego w Aleksandrowie Kujawskim odbył się warsztat <Wiedzieć "jak"- czyli jak kształtować umiejętność czytania ze zrozumieniem>. Przeprowadziła go Ewa Kondrat.
- 19, 20 lutego - "Rola i zadania szkoły wobec ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi", prowadząca Wiesława Kuban (10 godz.).
- Trwają zajęcia na kursie "Pozyskiwanie środków finansowych na działalność szkoły (placówki) z funduszy unijnych i innych źródeł". Kierownikiem formy jest Maria Aleksandra Gancarz. Kurs ma 40 godzin zajęć.
- Trwają warsztaty w ramach Programu promocji zdrowia psychicznego dla dzieci sześciolletnich "Przyjaciele Zippiego" realizowane przez Grażynę Szczepańską.
- Trwa również kurs "Odpady zmorą człowieka - utylizacja i recykling" (40 godz.), którym kieruje Jerzy Ślot.

Wszystkie zorganizowane i przeprowadzone formy cieszyły się dużym zainteresowaniem i wysokim poziomem, co potwierdzają przeprowadzone ewaluacje.

11 lutego w Wąbrzeźnie zaprezentowana została nowa podstawa programowa (edukacja wczesnoszkolna, przedmiotów humanistycznych, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej przez konsultantów KPCEN w Toruniu. Adresatami spotkania byli: doradcy metodyczni, dyrektorzy szkół powiatu wąbrzeskiego oraz przedstawiciele JST. ■

Ewa Kondrat

Konsultant KPCEN w Toruniu

Nauczyciele w „Baju Pomorskim”

Nauczyciele, zaprzyjaźnieni z toruńskim teatrem "Baj Pomorski", obejrzeni w niedzielę 25 stycznia 2009r. nowy spektakl pt. "Kto z was chciałby rozweselić pechowego nosorożca?".

Tydzień wcześniej odbyła się próba generalna, w której uczestniczyła liczna grupa nauczycieli zainteresowanych edukacją teatralną, biorących udział w projekcie "Baja Pomorskiego" i KPCEN w Toruniu.

Celem spotkania było opracowanie scenariuszy lekcji do obejrzanego spektaklu. Materiały, nadesłane przez pedagogów i studentów pedagogiki, złożyły się na kolejny, już szósty zeszyt "W Świecie Teatru".

Czy warto mieć marzenia? "Czy marzenia, nawet te najbardziej abstrakcyjne, są zmartwieniem? Czy jeśli nie realizujemy naszych marzeń natychmiast lub nigdy,

to znaczy, że jesteśmy pechowcami? A tak w ogóle, to po co nam marzenia?" - odpowiedź na pytanie, jak omówić te zagadnienia z uczniami, znajduje się w jednym ze scenariuszy. Inne zagadnienia związane ze spektaklem, które można omówić z młodzieżą gimnazjalną, to: magiczne przedmioty, obrazy surrealistyczne czy wykorzystanie multimedialności.

Po spektaklu odbyło się spotkanie nauczycieli, studentów i najmłodszej widowni z aktorami, które poprowadziła Pani Marzena Wiśniewska, kierownik literacki "Baja Pomorskiego".

Zachęcamy do zapoznania się ze wszystkimi scenariuszami do sztuki o nosorożcu oraz do poprzednich propozycji "Baja" ("Kopciuszek" i "Jabłoneczka") na naszej stronie internetowej. ■

Agnieszka Przybyszewska

Konsultant KPCEN w Toruniu

Nowoczesna edukacja - wykorzystanie tablicy interaktywnej w nauczaniu

Tablica interaktywna to kolejna innowacja w dzisiejszej szkole. Użycie ich czyni proces uczenia się dynamicznym. Niewątpliwie jest to nowy sposób komunikacji pomiędzy nauczycielem a uczniem. Pozwala zebrać w jednym miejscu wszystkie niezbędne podczas lekcji materiały multimedialne np. mapy, plansze, wykresy. Jest również możliwość wykorzystania Internetu podczas lekcji. Tablica interaktywna zwana również multitablicą tworzy nowy

model dydaktyki szkolnej odwołującej się podczas lekcji do aktywnego zdobywania, wykorzystywania i przetwarzania informacji. KPCEN posiada modele takich tablic (78 cali, 40 cali).

Konsultanci i doradcy są zainteresowani wykorzystaniem tablicy interaktywnej w nauczaniu. Chcąc poznać działanie i możliwości, jakie daje korzystanie z multitablicy spotkali się 28 stycznia na szkoleniu. Spotkanie było prowadzone przez konsultanta KPCEN w Toruniu Agnieszkę Przybyszewską. Na szkoleniu uczestnicy zostali zapoznani z funkcjami tablicy. Między innymi wykorzystywaliśmy:

- pisanie markerem
- przesuwanie i zmiana wielkości obiektów
- wyróżnianie (w tym celu stosowaliśmy wiele funkcji: podkreślenie pisakiem, powiększenie, czy też "jupitera")
- zapisywanie w pamięci przebiegu zajęć

Dzięki Multitablicy szkoła staje się nowoczesna i spełniająca wymogi społeczeństwa informacyjnego. Dlatego warto wykorzystywać jej możliwości podczas nauczania na każdym poziomie edukacyjnym i niezależnie od rodzaju zajęć.

Zapraszamy zainteresowane osoby do udziału w szkoleniach.

Kontakt:

Agnieszka Przybyszewska, tel. 056 62 18 445

Wacław Kozłowski, tel. 056 62 18 417 ■

A. Przybyszewska prezentuje wykorzystanie tablicy interaktywnej podczas wewnętrznego szkolenia KPCEN w Toruniu

Nadesłała Alicja Górna, konsultant KPCEN
w Toruniu, nauczyciel przedmiotów zawodowych
ZSZ ZDZ w Toruniu

„Szczęśliwa”

*Szczęśliwa, jak barwy nieba o zachodzie
słońca,
Szczęśliwa, jak ta chmura po niebie
tańcząca,
Szczęśliwa, jak burza z błyskawicami,
Szczęśliwa, jak świat tętniący kolorami,
Szczęśliwa, jak mak w polu stojący,
Szczęśliwa, jak jacht po sztormie płynący,
Szczęśliwa, jak płatek śniegu spadający
z nieba,
I już do szczęścia mi nic nie potrzeba.*

Marta Wojciechowska

Zasadnicza Szkoła Zawodowa
im. Staszica ZDZ w Toruniu

„To, co mam”

*To co mam, to wspomnienia najpiękniejszych lat
W polu, w oddali, czerwony mak,
Wspomnienia, których nie potrafię kryć
Jak powoli uczyłam się żyć,
To co mam to wspomnienia z głębokich mórz
Z niedawnych zdarzeń starty kurz,
Wspomnienia, które jeszcze mogą mieć,
I tą babiego lata wątlą sieć.*

Marta Wojciechowska

Zasadnicza Szkoła Zawodowa
im. Staszica ZDZ w Toruniu

Smutek

Mam dość życia i cierpienia
Mam dość zazdrości i niezrozumienia
Mam dość płaczu i wątpienia
Mam dość krzyku i odrzucenia
Mam dość obgadywania i wyróżnienia
Mam dość mówienia witaj, mówię do widzenia.

Agata Sawicka, kl. II c

Zasadnicza Szkoła Zawodowa
im. Staszica ZDZ w Toruniu

Oszczędzanie - trudna sprawa,
wszak robienie zakupów to świetna zabawa.
Ale czy najbogatszy najszczęśliwszym się stanie?
Bez oszczędzania po zakupach niewiele zostanie.
Najszczęśliwszym jest ten, kto w dobie kryzysu
może iść do sklepu, by kupić parę jeansów.
Oszczędzał na nie długo, grosz każdy odkładał,
by teraz to on w mieście nowościami władał.
Wszyscy robią na kryzys olbrzymie zapasy,
a on się zapisał do języków obcych klasy.
W końcu cierpliwie oszczędzał - może sobie
pozwolić,
by wziąć korepetycje i wiadomości nadrobić.
Właśnie tacy ludzie wyprowadzą nas z kryzysu,
oni oszczędzają - nie kupują dla popisu.
W tym miejscu chce pochwalić takie zachowanie.
Nasza ochrona przed kryzysem to OSZCZĘDZANIE!

Patrycja Borkowska

kl. II a gimnazjum
Zespół Szkół Gimnazjum i Liceum
im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Dobrzejewicach ■

Przemysł i technika

**bliżej
szkoły**

Stefan Oborski
Rada Toruńska FSNT NOT

Ogólnopolska konferencja „Osiągnięcia proekologiczne w przemyśle i energetyce - energetyka przemysłowa”

**Osiągnięcia Proekologiczne
w Przemśle i Energetyce
IX Ogólnopolska Konferencja
Naukowo-Techniczna
Toruń, maj 2009**

Organizatorzy: •UMK - Wydział Chemii
•SITPChem Oddział w Toruniu
•Agencja Energetyki Przemysłowej

W dniach 27-28 maja 2009 odbędzie się kolejna edycja konferencji poświęcona zagadnieniom postępu technicznego i ochronie środowiska w energetyce przemysłowej.

Przewidywany program konferencji

- 27.05.09, godz. 11:00, na terenie UMK
  - uroczystości związane z Dniem Chemii i Chemika z referatem "Aktualny stan przemysłu chemicznego Polsce"
  - I sesja plenarna poświęcona możliwościom wspomagania energetyki przemysłowej biopaliwami

- 28.05.09 godz10:00 na terenie Anwil SA
  - II sesja plenarna poświęcona postępowi technicznemu w obiektach energetyki przemysłowej
  - III sesja plenarna poświęcona zagadnieniom ekologicznym związanym z :
    - funkcjonowaniem energetyki na terenie zakładów przemysłowych
    - racjonalizacją gospodarki energią - wykorzystaniu odpadów technologicznych i wykorzystywanie różnych źródeł ciepła do wspomagania systemu
  - IV sesja - zapoznanie się z wybranymi przykładami obiektów wspomagających system energetyczny Anwilu SA

Istnieje możliwość udziału nauczycieli w tej wykładowej części konferencji za odpłatnością ok. - 60 zł (koszt przejazdu do Włocławka, obiad 28.05.09).

Sprawa otrzymania bezpłatnie materiałów konferencyjnych jest jeszcze negocjowana z organizatorami.

Bliższe informacje na temat udziału w konferencji można uzyskać w KPCEN kol. Jerzy Ślot, tel. 0(56) 62 18 592 e-mail: Jerzy.Slot@kpcen-torun.edu.pl ■

Jerzy Ślot
Konsultant KPECN w Toruniu

V Seminarium Ochrony Środowiska

Tradycyjnie w czerwcu z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Środowiska odbywa się tradycyjne seminarium pod hasłem "Ochrona środowiska przez

edukację" organizowane przez Urząd Marszałkowskiego Wydział Ochrony Środowiska , KPCEN w Toruniu, Rada Toruńska FSNT NOT, CKU w Toruniu.

W tym roku w dniu 08.06.2009 r. odbędzie się w gościnnych progach CKU już V Seminarium. Tematem przewodnim tegorocznego seminarium będzie "Dostęp do Informacji o środowisku"

W ramach tego tematu będzie poruszana następująca problematyka:

- Co to jest informacja o środowisku, kto ma obowiązek jej udzielać, zachowanie urzędu i obywatela przy pozyskiwaniu informacji. Kto i w jaki sposób ma prawo je uzyskiwać.
- Informacje środowiskowe jako czynnik zarządzania i programowania rozwoju.
- Przykłady wykorzystania informacji o środowisku w realizacji inwestycji.

- Realizacja prawa dostępu do informacji o środowisku przez organizacje pozarządowe.

Szczegółowe informacje każda szkoła otrzyma pocztą mailową. Każdy uczestnik seminarium otrzyma również komplet materiałów seminaryjnych.

Informacje o seminarium w miesiącu maju będą dostępne na stronach internetowych Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego: www.kujawskopomorskie.pl zakładka: środowisko oraz KPCEN w Toruniu: www.kpcen-torun.edu.pl

**WSZYSTKICH CHĘTNYCH
ZAPRASZAMY ■**

Jerzy Ślot

Konsultant KPCEN w Toruniu

Współpraca Rady Toruńskiej FSNT NOT i KPCEN w Toruniu w 2009 r.

Organizacja form doskonalenia dla nauczycieli

W ramach współpracy z Radą Toruńską FSNT NOT, KPCEN w Toruniu pod hasłem "Przemysł i technika bliżej szkoły" zamierza w 2009 roku zorganizować następujące formy doskonalenia dla nauczycieli przedmiotów zawodowych i przyrodniczych w grupach przyrodniczo-chemicznej i ogólnotechnicznej:

Cykl: Odpady zmorą człowieka, utylizacja i recykling

- styczeń
  - Spalarnie odpadów komunalnych, pościelowych i medycznych
- luty
  - Odpady przemysłowe
- marzec
  - Przerób odpadów pochodzenia zwierzęcego - wycieczka techniczna
- kwiecień
  - Pracownia recyklingu UMK - zestaw ćwiczeń związanych z identyfikacją tworzyw sztucznych oraz recyklingiem PET
- maj
  - Wykorzystanie odpadów produkcyjnych w procesach odzysku energii lub recyklingu w Anwil SA
  - Wycieczka techniczna - instalacje do odzysku energii z odpadów w Anwil SA
- czerwiec
  - Wycieczka techniczna - instalacja do segregacji odpadów w MPO
  - Uroczyste podsumowanie cyklu

Cykl: Bezpieczeństwo techniczne społeczeństwa

- wrzesień
  - System ratownictwa w Toruniu, zadania PSP w zakresie ratownictwa
- październik
  - System ratownictwa chemicznego w Zakładach Chemicznych - Zachem SA - wycieczka techniczna
- listopad
  - Warunki magazynowania i korzystania z amoniaku na terenie miasta - w miarę możliwości będzie zorganizowana wycieczka techniczna do zakładu wykorzystującego amoniak
- grudzień
  - Bezpieczeństwo techniczne w szkole

Uzupełnienie cyklu: Technologie przemysłu spożywczego

- wrzesień
  - Urządzenia nowoczesnych linii technologicznych w mleczarni - wycieczka techniczna

Zostaną też podjęte działania mające na celu:

- umożliwienie udziału grupy nauczycieli w organizowanej przez UMK i SITPChem krajowej konferencji "Osiągnięcia proekologiczne w przemyśle i energetyce", która odbędzie w maju 2009 roku
- zorganizowanie w II półroczu 2009 konferencji dla nauczycieli przedmiotów zawodowych w wybranej branży techniki

Wszelkie informacje można uzyskać na stronie internetowej KPCEN w Toruniu www.kpcen-torun.edu.pl lub u konsultanta mgr Jerzego Śłota, e-mail: Jerzy.Slot@kpcen-torun.edu.pl lub tel.: (056) 62 18 592

Przedłużenie porozumienia

4 marca 2009 roku miało miejsce podpisanie porozumienia (a właściwie jego przedłużenie) między Kujawsko - Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu i Radą Toruńską Federacji Stowarzyszeń Naukowo - Technicznych NOT. Obie strony deklarowały stworzenie systemu wymiany informacji dotyczących zagadnień związanych z tematyką realizowanych programów nauczania i przedsięwzięć w zakresie nauk ścisłych i przedmiotów zawodowych.

Wymiana informacji i współpraca ma obejmować przedsięwzięcia związane z następującymi sferami życia:

- planowanie wspólnych działań edukacyjnych
- promocja działalności obu sygnatariuszy w regionie
- kontakty zespołów dydaktycznych wybranych dziedzin z przedstawicielami branżowych przedsiębiorstw w regionie
- pogłębianie wiedzy z zakresu wybranych elementów edukacji technicznej i ekologicznej

Dyrektor KPCEN w Toruniu - Anna Jurewicz i przewodniczący Rady Toruńskiej FSNT NOT - Andrzej Krawulski podpisują porozumienie o współpracy ■

Beata Namysłowska

Szkoła Podstawowa nr 2 w Toruniu

Scenariusz LEKCJI PRZYRODY

Przedmiot, poziom: przyroda, szkoła podstawowa

Temat: Oszczędzanie energii - moda czy konieczność

Cel ogólny:

Przekonanie ucznia o konieczności oszczędzania energii?

Cele operacyjne:

Wiadomości: uczeń zna:

- odnawialne i nieodnawialne źródła energii
- sposoby wykorzystania odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii
- przyczyny poszukiwania nowych źródeł energii
- zalety i wady wykorzystania odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii
- przyczyny strat energii
- sposoby oszczędzania energii

Umiejętności: uczeń potrafi:

- przewidzieć skutki wyczerpania się bogactw
- pracować w grupie
- samodzielnie wyciągać wnioski
- udzielić odpowiedzi na pytania dotyczące tekstu
- potrafi wybrać z tekstu potrzebne informacje

Postawy:

- wdrażanie do aktywnego udziału w lekcji
- wartościowanie zachowań własnych
- przekonanie o konieczności racjonalnego gospodarowania zasobami energetycznymi
- zainteresowanie sposobami oszczędzania energii w swoim domu

Metody nauczania:

słowne- rozmowa, mini wykład
poszukująca- formułowanie wniosków

Formy pracy:

Indywidualna - wypełnianie ankiety
Grupowa - wykonanie zadań przydzielonych dla poszczególnych grup

Środki dydaktyczne: materiały przygotowane przez uczniów, materiały przygotowane przez nauczyciela, karty pracy dla 5 grup, arkusze szarego papieru, pisaki, ankieta dla uczniów,

Tok lekcji

- I. Część organizacyjna- sprawdzenie obecności, podanie i zapisanie tematu lekcji, nawiązanie do tematu lekcji.
- II. Część realizacyjna - nauczyciel bardzo krótko omawia podział źródeł energii na odnawialne i nieodnawialne,
  - praca uczniów w 5 grupach tematycznych (uczniowie zostali podzieleni na poprzedniej lekcji)
  - uczniowie pracują w grupach według kart pracy, mając do dyspozycji własne teksty źródłowe oraz przygotowane przez nauczyciela.
  - prezentacja i omówienie prac poszczególnych grup
- III. Faza podsumowująca:
  1. Utrwalenie poznanych wiadomości - wypełnienie ankiety, uczniowie wklejają ankietę do zeszytu, na następnej lekcji analiza i omówienie wyników ankiety pod kątem wysokości zużytej energii w ich domach i wpływu na zasoby przyrody.

2. Ocena za aktywną pracę poszczególnych grup.
3. Praca domowa - uzupełnienie zdań (prawda czy fałsz?).

Literatura

1. www.ekoedukacja.pl- bazy materiałów do edukacji ekologicznej
2. E. Gromek, E. Kłos, W. Kofta, E. Laskowska, A. Melson - Poradnik dla nauczyciela "Przyrodo Witaj", kl. 6, wydawnictwo WSiP
3. E. Gromek, E. Kłos, W. Kofta, E. Laskowska, A. Melson - podręcznik "Przyrodo Witaj" kl.6
4. pl.wikipedia.org/wiki
5. www.biomasa.org/edukacja
6. energiawiatru.w.interia.pl

ZADANIA DLA GRUP

GRUPA I

W oparciu o podręcznik i inne dostępne ci źródła opracuj następujące zagadnienia:

- wymień odnawialne źródła energii
- wymień korzyści płynące z ich wykorzystywania

GRUPA II

W oparciu o podręcznik i inne dostępne materiały opracuj następujące zagadnienia:

- podaj kilka istotnych informacji na temat odnawialnych źródeł energii
- wymień wady i uciążliwości związane z ich wykorzystaniem

GRUPA III

W oparciu o podręcznik i inne materiały opracuj następujące zagadnienia:

- wymień nieodnawialne źródła energii
- wymień korzyści płynące z ich wykorzystania

GRUPA IV

W oparciu o podręcznik, rocznik statystyczny i inne materiały opracuj następujące zagadnienia:

- odszukaj w roczniku statystycznym danych o wielkości wydobycia węgla kamiennego, węgla brunatnego, ropy naftowej, gazu ziemnego i ich zużyciu (wyciągnij wnioski)
- wymień wady i uciążliwości związane z wykorzystaniem nieodnawialnych źródeł energii

GRUPA V

W oparciu o podręcznik, i inne materiały opracuj następujące zagadnienia:

- wymień sposoby oszczędzania energii
- uzasadnij konieczność oszczędzania energii

ANKIETA "Korzystanie z energii w domu"

1. Czy w swoim domu zwracasz uwagę na oszczędne gospodarowanie energią elektryczną?
  - a. tak
  - b. nie, zupełnie nie zwracam na to uwagi
  - c. nie wiem, na czym miałyby to polegać
2. Czy gasisz światło po wyjściu z pokoju?
  - a. tylko wtedy, gdy wychodzę na długo
  - b. nie, ponieważ nie lubię ciemności
  - c. nie zwracam na to uwagi
3. Czy w twoim domu używa się żarówek energooszczędnych?
  - a. tak
  - b. nie, ponieważ są za drogie
  - c. nie wiem, co to jest
4. Do odnawialnych źródeł energii należą:
  - a. woda, węgiel kamienny, gaz ziemny
  - b. wiatr, woda, słońce
  - c. słońce, węgiel brunatny, energia geotermiczna
5. W twoim domu:
  - a. komputer jest włączony przez cały dzień
  - b. radio lub telewizor są włączone przez cały dzień bez względu na to, czy ktoś jest w pomieszczeniu, czy nie
  - c. komputer, telewizor pracują tylko wtedy, gdy ktoś z nich korzysta
6. Źródła węgla, ropy, gazu ziemnego należy:
  - a. chronić, ponieważ jest ich coraz mniej
  - b. użytkować tak jak dotychczas
  - c. zastępować energią odnawialną
7. Czy w twoim domu?
  - a. regularnie odmrażacie lodówkę
  - b. nie zwracamy na to uwagi
  - c. jaki to ma związek z oszczędnością energii?

Zadanie domowe

Oceń, czy podane w każdym z poniższych zdań informacje są prawdziwe. Jeśli są prawdziwe, wpisz obok zdania literę P, jeśli fałszywe - literę F.

1. Energią geotermalną nazywamy energię zgromadzoną w parze wodnej, gorących wodach i skałach znajdujących się w skorupie ziemskiej.
2. Spalanie paliw nie powoduje kwaśnych deszczów i zwiększenia efektu cieplarnianego.
3. Energetyka jądrowa dostarcza szkodliwe dla środowiska odpady promieniotwórcze.
4. Elektrownie wiatrowe nie szpecą krajobrazu.
5. Kolektory słoneczne przetwarzają energię słońca na energię ciepłą. ■

Technika na co dzień

PRZEMYSŁ DLA EKOLOGII

Biodiesel z FAME

Dodatkiem do oleju napędowego i produkcji paliwa popularnie zwanego biodieslem będzie biokomponent produkowany w Czechowicach Dziedzicach. Instalacja

będzie mogła rocznie wyprodukować 100 tys. ton estrów metylowych kwasów tłuszczowych FAME (Fatty Amid Metyl Ester) i 12 tys. ton gliceryny technicznej. Zastosowane rozwiązanie technologiczne oparte na koncepcji procesu produkcji typu biodiesel z olejów roślinnych i tłuszczów oraz metanolu metodą estryfikacji.

Produkty z nowej instalacji umożliwią Grupie LOTOS osiągnięcie uchwalonego przez rząd minimalnego udziału (do 5 %) biokomponentów oraz innych paliw odnawialnych w ogólnej ilości paliw i biopaliw używanych w transporcie.

Do realizacji tego zamierzenia powołano spółkę LOTOS Biopaliwa

Stabilność dostaw surowca do produkcji FAME zapewniają podpisane z firmą Komarga i Zakładami Tłuszczowymi "Kruszwica" umowy dotyczące dostaw surowego oleju rzepakowego.

Oznacza to, że przemysł paliwowy po długim okresie wyczekiwania włączył się w re-alizację wymogów zawartych w dyrektywie 2003/30/WE z 2003 roku w sprawie wspierania użycia w transporcie biopaliw lub innych paliw odnawialnych.

źródło: Przegląd Techniczny 15-16/2008

Zamiast na hałdę - dochodowy odpad

W Zakładach Chemicznych "POLICE" uruchomiono jedną w Polsce instalację do suszenia siarczanu żelaza II - produktu ubocznego powstającego przy produkcji bieli tytanowej. Jako produkt uboczny jest on wilgotny. Dopiero po wysuszeniu zgodnie z ustalonymi procedurami w specjalistycznej suszarce uzyskany siedmio- lub jednowodny siarczan żelazawy staje się pełnowartościowym produktem znajdującym wiele zastosowań między innymi :

- w przemyśle chemicznym do neutralizacji roztworów cyjanków i produkcji pigmentów żelazowych
- w przemyśle cementowym jako reduktor chromu sześciowartościowego
- jako surowiec do produkcji koagulantów wykorzystywanych do uzdatniania wody i oczyszczania ścieków
- w rolnictwie jako mikroelement i składnik mieszanek nawozowych
- w przemyśle paszowym jako składnik dodatków paszowych

Docelowa wydajność instalacji będzie wynosić 40 tys. ton rocznie siarczanu siedmiowodnego z możliwością uzyskania z niego 20 tys. ton siarczanu jednowodnego.

Efekty:

- przychody ze sprzedaży ok. 10 mln zł. rocznie
- zmniejszenie opłat z tytułu gospodarki odpadami - na składowisko trafi ponad 30% mniej mokrego odpadu

źródło: Przegląd Techniczny 15-16/2008

Dom letniskowy na zimę

Domy letniskowe, budynki o lekkiej konstrukcji, na ogół przegrzewają się w lecie, a wychładzają się zimą. Można temu zapobiec stosując materiały budowlane, do których dodano kuleczki polimerowe Micronal wypełnione woskiem. W zależności od temperatury otoczenia topią się lub zestalają. Gdy temperatura rośnie, wosk zmieniający fazę absorbuje ciepło, a przy spadku temperatury - oddaje je. Materiały zmieniające fazę mogą więc absorbować, przechowywać lub uwalniać ciepło. Wzbogacając nimi zwykłe materiały budowlane, można uzyskać

zmniejszenie zużycia energii ogrzewania budynków oraz większą temperaturę w budynkach. Na przykład tynk, którego 1/3 stanowi materiał zmieniający fazę, uzyskuje taką samą pojemność cieplną jak ściana z cegły o grubości 230 mm.

źródło: Przegląd Techniczny 15-16/2008

INNOWACJE

Porzuć metrówkę

Najmniejszy na świecie dalmierz laserowy DLE 50 był początkowo pomyślany głównie dla budownictwa stał się popularny zwłaszcza wśród architektów wnętrz oraz rzemieślników wykonujących zabudowy mieszkaniowe, malarzy, posadzkarzy, a zwłaszcza monterów okien. Dalmierz ten ma zasięg 50 m i pozwala sprowadzić pomiar do banalnej kilkuminutowej czynności bez ruszania się z miejsca. Zawiera kilka funkcji przeliczania, np. możemy z jego pomocą obliczyć powierzchnię lub kubaturę pomieszczenia, a także wyliczyć długość na podstawie znanych zależności geometrycznych.

źródło: Przegląd Techniczny 17/2008

Mocniejsze wkrętaki

Na rynku pojawiła się seria wiertarko-wkrętaków akumulatorowych z bateriami litowymi pojemności 2,6 Ah. Pełen ładunek starcza na wkręcenie 210 wkrętów 6x60 w miękkie drewno. Zastosowano dwa rodzaje akumulatorów -14,4V i 18 V. Narzędzie na pierwszym biegu osiąga 450-500 obr./min., a na drugim 1 450 - 1 600 obr./min. Obudowa wykonana z materiału Dura-Shield o dużej wytrzymałości udarowej. Pole pracy oświetla dioda LED.

źródło: Przegląd Techniczny 17/2008

NIE TYLKO GADŻETY

Mysz jako zabezpieczenie

To mysz z czytnikiem linii papilarnych. W ten sposób można zabezpieczyć przed dostępem niepowołanych osób. Mysz zapewnia 2 opcje zabezpieczeń. Jedna z nich to skaner linii papilarnych, a druga - skaner + hasło. Rozwiązanie takie może posłużyć do zablokowania dostępu do systemu operacyjnego lub tylko pojedynczych plików. Współpracuje z systemem operacyjnym Windows 2000/XP/Vista.

źródło: Przegląd Techniczny 17/2008

Płyta na 200 lat

Płytę wprowadziła na rynek firma Delfin Devices pod nazwą Gold Blu-ray.

Dane przechowywane na takiej płycie zabezpieczone są przed działaniem promieni UV, upałem i dużą wilgotnością. Istnieje możliwość nagrywania płyty z prędkością 4x, co pozwala na nagranie 25 GB danych w ciągu 23 min.

źródło: Przegląd Techniczny 17/2008 ■

Wybrał i opracował: Stefan Oborski

**Biblioteka
Pedagogiczna
dla edukacji**

„Cybersenior” w Bibliotece Pedagogicznej

U progu XXI wieku w zauważalny sposób mamy do czynienia z głębokimi i trwałymi przemianami demograficznymi. Jedną z najważniejszych z nich jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Jego efektem jest powstanie wciąż powiększającej się grupy ludzi, już nieczynnych zawodowo, ale wciąż pełnych sił witalnych, zainteresowanych dokończaniem się, możliwościami rozwijania swych pasji, szukających ciekawych form spędzania czasu.

Jednocześnie w dojmujący sposób narasta w tej grupie poczucie wykluczenia społecznego, związane z gwałtownym rozwojem nowoczesnych technologii i niemiejnością radzenia sobie z nimi w satysfakcjonujący sposób.

Zarówno biblioteki pedagogiczne, jak i publiczne stosunkowo wcześnie dostrzegły potrzebę uaktywnienia tej grupy społecznej pod kątem radzenia sobie z postępowaniem technicznym, przygotowując szereg inicjatyw realizowanych z powodzeniem w wielu miejscach w kraju.

Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu również włączyła się w ten coraz powszechniejszy nurt, a swój kurs skierowany do seniorów organizuje w ramach

szerszego projektu edukacyjnego, zatytułowanego Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej jako miejsce wspierające rozwój społeczeństwa informacyjnego. Warto dodać, że projekt ten zajął I miejsce w ogólnopolskim konkursie "Projekty edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych i bibliotekach szkolnych Internetowych Centrach Informacji Multimedialnej" przeprowadzonym przez Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie oraz Internetowy Serwis Informacyjny "Biblioteka Pedagogiczna".

Obecnie ma miejsce druga edycja kursu nazwanego "Cybersenior", przeznaczonego głównie dla emerytowanych pracowników oświaty. Zajęcia prowadzone przez pracowników Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego trwają osiem tygodni i odbywają się w Internetowym Centrum Informacji Multimedialnej raz w tygodniu - w czwartki, w wymiarze 2 jednostek lekcyjnych. W pozostałe dni tygodnia uczestnicy (podobnie zresztą jak inni czytelnicy Biblioteki Pedagogicznej) mogą korzystać z Centrum w ramach pracy własnej.

W trakcie odbywania kursu seniorzy mają okazję zapoznać się z: zasadami podstawowej obsługi

komputera, regułami użytkowania programu Microsoft Office Word 2003 oraz podstawami korzystania z Internetu, w tym z zagadnieniami poczty elektronicznej i komunikatorów internetowych. Kursanci na czas trwania zajęć otrzymują do dyspozycji podręcznik "Komputer PC dla seniorów", a także liczne materiały pomocnicze, do których mogą wrócić już po ukończeniu kursu. Na zajęciach duży nacisk kładzie się na ćwiczenia praktyczne i przyjazną atmosferę na zajęciach.

Po zakończeniu kursu uczestnicy mają możliwość zwiedzenia zarówno podstawowych agend Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu, jak i pomieszczeń na co dzień niedostępnych dla czytelników, mogą również wyrazić

swoje opinie i wnioski na temat kursu w przygotowanej dla nich ankiecie.

Jesteśmy wdzięczni uczestnikom za wykazywaną sumienność, przełamywanie obaw i chęć współpracy. Mamy również nadzieję, że nasi kursanci zostaną z nami dłużej, korzystając z naszych, stale uzupełnianych, zbiorów i technologii, dostępnych w nowocześnie wyposażonym budynku Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu.

Szczegółowe informacje można uzyskać w Wydziale Informacyjno-Bibliograficznym pod numerem telefonu (056) 621 13 05 lub korzystając z poczty mailowej biblioteka@bptorun.edu.pl. ■

Co czytać?

Edukacja ekonomiczna, przedsiębiorczość: wybór literatury dostępnej w Bibliotece Pedagogicznej w Toruniu

KSIAŻKI

1. Bienek Beata, Szymańska Anna: Przedsiębiorczość: scenariusze lekcyjne dla nauczycieli przedmiotu w gimnazjach i liceach. - Katowice: aB&C press, 2002.
2. Ciszewska Halina: O edukacji dla rynku pracy: rola edukacji geograficznej i podstaw przedsiębiorczości w rozpoznawaniu rynku pracy: propozycja metodyczna. - Toruń: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, 2003.
3. Dom nauki - nowa szkoła / przekł. z jęz. niem. Renata Broniarz; [współaut.] Klaus Bonkost [i in.]. - Warszawa: Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych ZNP, 2002.
4. Jamrożek Bożena, Sobczak Jolanta: Komunikacja interpersonalna czyli Jak wspomagać swoją przedsiębiorczość: podręcznik. - Wyd. 3 - Poznań: Oficyna Edukacyjna Wydawnictwa eMPI2, 2000.
5. Korba Jarosław, Girguś Wojciech: Podstawy przedsiębiorczości: wybrane scenariusze lekcji dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. - Gdynia: Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, 2004.
6. Kupisiewicz Małgorzata: Edukacja ekonomiczna dzieci: z badań nad rozumieniem wartości pieniądza i obliczeniami pieniężnymi. - Warszawa: Wydaw. Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2004.
7. Kupisiewicz Małgorzata: Jak kształtuje się u dzieci rozumienie wartości pieniądza: metody diagnostyczne, ich cechy psychometryczne oraz wskazówki do interpretacji wyników badań. - Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2004.
8. Kurek Zygmunt: Przedsiębiorczość: poradnik metodyczny dla nauczycieli. - Olsztyn: Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego, 2001.
9. Maj Tadeusz: Podstawy przedsiębiorczości: poradnik dla nauczycieli liceów i techników: zakres podstawowy i rozszerzony. - Warszawa: Oficyna Edukacyjna*Krzysztof Pazdro, 2003.
10. Makiela Zbigniew, Rachwał Tomasz: Podstawy przedsiębiorczości: poradnik metodyczny: liceum ogólnokształcące, liceum profilowane i technikum: kształcenie ogólne w zakresie podstawowym. - Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era, 2002.
11. Makiela Zbigniew, Rachwał Tomasz: Podstawy przedsiębiorczości: podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum: kształcenie ogólne w zakresie podstawowym. - Warszawa: "Nowa Era", cop. 2002.
12. Materiały metodyczne dla nauczycieli szkół średnich: program edukacji ekonomicznej: praca zbiorowa / red. Teresa Buczyńska. - Toruń: Wydawnictwo Centrum Kształcenia Ustawicznego, 2003.
13. Mierzejewska-Majcherek Janina: Poradnik metodyczny dla nauczycieli podstaw ekonomii i szeroko pojętej edukacji ekonomicznej. - Warszawa: Difin, 2004.
14. Mierzejewska-Majcherek Janina: Przedsiębiorczość na co dzień: poradnik metodyczny dla nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w zasadniczej szkole zawodowej. - Warszawa: Rea, 2002.
15. Mikina Agnieszka, Sienna Małgorzata: Przedsiębiorczość dla szkół zasadniczych: poradnik dla nauczyciela i program nauczania do podstaw przedsiębiorczości dla zasadniczej szkoły zawodowej. - Wyd. 3 - Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2002.
16. Mikina Agnieszka, Sienna Małgorzata: Przedsiębiorczość - klucz do sukcesu: poradnik metodyczny dla nauczyciela: podstawy przedsiębiorczości dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. - Warszawa: "Rea", 2002.

17. Od marzeń do zawodu / przeł. z jęz. niem. Hanna Podczaska-Tomal ; [współaut.] Klaus Bonkost [i in.]. - Warszawa: Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych ZNP, 2002.
18. Piasecka Lidia, Bancarzewska Barbara: Podstawy przedsiębiorczości: przewodnik metodyczny: liceum ogólnokształcące, liceum profilowane i technikum. - Wrocław: Wydawnictwa Edukacyjne Wiking, 2002.
19. Pietraszewski Marian: Elementarz życia gospodarczego dla gimnazjum: książka nauczyciela wychowania do aktywnego udziału w życiu gospodarczym. - Poznań: Oficyna Edukacyjna Wydawnictwa eMPI2, 2001.
20. Pinsky Raleigh: 101 sposobów promocji samego siebie. - Kraków: Akade, 2000.
21. Praca - pieniądze czy satysfakcja / przekł. z jęz. niem. Beata Ćwikowska ; [współaut.] Klaus Bonkost [i in.]. - Warszawa: Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych ZNP, 2002.
22. Przedsiębiorczość: szkoła ponadgimnazjalna / red. nac. Andrzej Rogala. - Kielce: Zakład Wydawniczy SFS, 2001.
23. Przedsiębiorczość bez tajemnic: poradnik dla nauczyciela i program nauczania podstaw przedsiębiorczości dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego, technikum - szkół na podbudowie programowej gimnazjum, dla liceum ogólnokształcącego, liceum zawodowego, technikum - szkół na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej / [współaut.] Sylwester Gregorczyk [i in.]. - Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2002.
24. Przedsiębiorczość drogą do samorządności / red. Ewa Ozimek. - Poznań: Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców, 2002.
25. Rittel Stefan J.: Edukacja ekonomiczna i elementy wiedzy o pracy w klasach wczesnoszkolnych: podręcznik nauczyciela w Unii Europejskiej: konspekty lekcji dla nauczycieli. - Wrocław: Atla 2, 1998.
26. Smutek Zbigniew, Korba Jarosław: Podstawy przedsiębiorczości: przewodnik dla nauczyciela liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. - Gdynia: Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, 2003.
27. Sobiecki Roman: Edukacja ekonomiczna w gimnazjum: propozycje metod i środków dydaktycznych. - Kraków: Wydawnictwo Rubikon, 2002
28. Telepraca - praca przyszłości ? / przekł. z jęz. niem. Jan E. Okuniewski ; [współaut.] Klaus Bonkost [i in.]. - Warszawa: Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych ZNP, 2002.
29. Wawrzyniak Janusz, Szymczykiewicz Wiesław, Namysł Eugeniusz: Przedsiębiorczość w szkole i poza szkołą. - Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 2006
30. Żurakowski Filip: Podstawy przedsiębiorczości - scenariusze: scenariusze zajęć, materiały do ćwiczeń, materiały pomocnicze. Cz.1. - Kielce: MAC Edukacja, 2002.
31. Żurakowski Filip: Podstawy przedsiębiorczości - scenariusze: scenariusze zajęć, materiały do ćwiczeń, materiały pomocnicze. Cz.2. - Kielce: MAC Edukacja, 2003.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Czarnecka-Kowalska Mirosława/Uczmy się przedsiębiorczości - na marginesie szkolenia zawodowego "od złotego do euro" // Wiadomości, Głosy, Rozmowy o Szkole. - 2003, nr 3, s. 30-31
2. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości // Wszystko dla Szkoły. - 2006, nr 7-8, s. 12-14
3. Grzegorzczak Małgorzata / Metoda projektu jako sposób szerzenia edukacji ekonomicznej w gimnazjum // Nowa Edukacja Zawodowa. - 2004, nr 5, s. 31-33
4. Jagiełło-Rusiłowski Adam/Lekcje przedsiębiorczości społecznej, część 1. // Edukacja i Dialog. - 2008, nr 9, s. 50-52
5. Jagiełło-Rusiłowski Adam/Lekcje przedsiębiorczości społecznej, część 2 // Edukacja i Dialog. - 2008, nr 10, s. 36-39
6. Jendrzeczek Hanna / Rola pracowni symulacyjnej w nauczaniu ekonomicznych przedmiotów zawodowych // Nowa Edukacja Zawodowa. - 2005, nr 1, s. 23-25
7. Krogulec-Sobowiec Maria / Przykłady dobrej praktyki: "Ekonomia - jest w niej ukryty skarb" // Nowa Edukacja Zawodowa. - 2004, nr 1, s. 25-27
8. Kuflewska Agnieszka / Czy lekcje matematyki i podstaw przedsiębiorczości // Nowa Edukacja Zawodowa. - 2005, nr 5, s. 24-27
9. Marszałkowski Marian / Konkursy dobrą formą kształtowania postaw przedsiębiorczości młodzieży // Wiadomości, Głosy, Rozmowy o Szkole. - 2004, nr 9, s. 30-32
10. Marszałkowski Marian / Zarządzanie firmą: projekt edukacyjny // Wiadomości, Głosy, Rozmowy o Szkole. - 2003, nr 7/8, s. 21-22
11. Mataj Irena / ABC ekonomii // Edukacja i Dialog. - 2004, nr 2, s. 47-50
12. Pluta Katarzyna / Edukacja ekonomiczna na etapie wczesnoszkolnym - projekt "Od grosika do złotówki" // Inspiracje. - 2008, nr 3-4, s. 10-11
13. Projekt "Sekrety banków" // Edukacja i Dialog. - 2006, nr 1, s. 67-80
[Dotyczy pilotażowego programu edukacyjnego dla 120 szkół ponadpodstawowych realizowanego dzięki dofinansowaniu ze środków NBP. Artykuł zawiera założenia programu, scenariusze lekcji zrealizowane w ramach projektu i pytania konkursowe]
14. Sobaszekiewicz Maria / Dlaczego warto uczyć się ekonomii? // Wiadomości, Głosy, Rozmowy o Szkole. - 2004, nr 12, s. 12-13
15. Stempska Elżbieta / Kształcenie cech przedsiębiorczości // Edukacja i Dialog. - 2003, nr 4, s. 36-38
16. Śliwa Barbara / Metoda tekstu przewodniego na lekcji przedsiębiorczości // Nowa Edukacja Zawodowa. - 2003, nr 3, s. 34-36■

Oprac. Anna Wiligalska

SPRAWOZDANIA

Danuta Potręć

Konsultant KPCEN w Toruniu

Spotkanie plenarne w KPCEN w Toruniu

4 marca odbyło się plenarne zebranie pracowników KPCEN w Toruniu: konsultantów, doradców metodycznych oraz pracowników administracyjnych podsumowujące działalność placówki w roku 2008. Spotkanie uświetnili zaproszeni goście: M. Kreft - wizytator KO Delegatury w Toruniu, A. Kupczyk - naczelnik Wydziału Oświaty i Sportu w Brodnicy, U. Polak - prezes Zarządu Oddziału ZNP w Toruniu, J. Hibner - wizytator KO w Bydgoszczy, T. Kierel - naczelnik Wydziału w Biurze Edukacji Departamentu Edukacji, Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego oraz A. Krawulski - przewodniczący Rady Toruńskiej Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT i S. Oborski - wiceprzewodniczący Rady.

Uroczystość rozpoczęła dyrektor KPCEN w Toruniu Pani Anna Jurewicz od powitania wszystkich przybyłych. Następnie podsumowała pracę placówki za rok 2008. Na pewno faktem wartym podkreślenia, było uzyskanie akredytacji, ale również przeprowadzenie kampanii na rzecz doradztwa metodycznego, przedstawienie koncepcji lokalnych zespołów doradców metodycznych podczas spotkań z jednostkami samorządów terytorialnych. Omówiona została współpraca KPCEN w Toruniu z samorządami w Brodnicy, Wąbrzeźnie i Golubiu - Dobrzyniu, w ramach której konsultanci wspierają działania doradców, prowadzą dla nich warsztaty i inne formy doskonalenia, wygłaszają prelekcje podczas konferencji organizowanych przez doradców dla podopiecznych nauczycieli.

Jednym z zadań realizowanych przez konsultantów jest organizowanie konferencji. Wśród kilkunastu zorganizowanych przez konsultantów w 2008 roku, cztery zgromadziły od 100 do 180 osób zainteresowanych poruszaną problematyką:

- "Teatr w procesie nauczania. Nowe inspiracje."- 19.04.2008, koordynator - Ewa Kondrat
- "Między ocenianiem a wychowaniem. Teoria i praktyka."- 10.05.2008, koordynator - Wiesława Kuban

- "Pozwólmy dzieciom myśleć - o umiejętnościach matematycznych w edukacji wczesnoszkolnej." - 12.09.2008, koordynator - Marzenna Wierzbicka
- "Wychowywać to kochać i wymagać." - 5.11.2008, koordynator - Grażyna Szczepańska

Prezentowanie danych dotyczących organizowanych form doskonalących w ubiegłym roku oraz analiza zestawień liczbowych przeprowadzonych szkoleń i WDN pozwoliły dopełnić obraz pracy konsultantów, doradców metodycznych i pracowników administracyjnych w KPCEN w Toruniu.

Kolejnym punktem zebrania było rozdanie nagród książkowych doradcom metodycznym z Brodnicy za ich pełną zaangażowania pracę. Uczyniła to Pani Anna Kupczyk, zapowiadając jednocześnie chęć powołania nowego zespołu doradców w ramach ogłoszonego konkursu. Dyrektor KPCEN w Toruniu - Pani Anna Jurewicz wręczyła powołania na kolejny rok szkolny doradcom metodycznym z Wąbrzeźna.

Podczas spotkania plenarnego miało miejsce podpisanie przedłużenia porozumienia o współpracy Toruńskiej Rady FSNT NOT z KPCEN w Toruniu. Fakt ten poprzedziło wystąpienie A. Krawulskiego, który w kilku słowach przedstawił historię, cele i plany współpracy Stowarzyszenia z KPCEN. Następnie zebrani byli świadkami uroczystego podpisania wspomnianego dokumentu przez dyrektor KPCEN - Annę Jurewicz i przewodniczącego Toruńskiej Rady FSNT NOT - Andrzeja Krawulskiego. Po tym wydarzeniu przyszedł czas na kawę, słodkości i kulturalowe rozmowy.

Tradycją corocznych spotkań plenarnych jest zaproszenie pracownika naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z wykładem. Tym razem mieliśmy zaszczyt gościć prof. Andrzeja Szahaja dziekana Wydziału Humanistycznego UMK, który wygłosił prelekcję na temat "Kultura współczesna a problemy edukacji". Wykład zainspirował wszystkich do dyskusji na temat skutków zmian cywilizacyjnych i roli edukacji w świetle owych zmian.

Fot. 1. Dyrektor KPCEN w Toruniu A. Jurewicz wita zebranych
 Fot. 2. J. Hibner - starszy wizytator KO w Bydgoszczy podczas rozmów z konsultantami
 Fot. 3. A. Piątek podsumowuje działania doradców metodycznych
 Fot. 4. M. Wierzbicka - konsultant ds. kształcenia zintegrowanego
 Fot. 5. W. Kuban - konsultant ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Fot. 6. E. Kondrat - konsultant ds. języka polskiego
 Fot. 7. A. Krawulski - przewodniczący Rady Toruńskiej FSNT NOT
 Fot. 8. A. Kupczyk i A. Jurewicz wręczają nagrody książkowe doradcom metodycznym z Brodnicy
 Fot. 9. A. Kupczyk - naczelnik Wydziału Oświaty i Sportu w Brodnicy ■

**Biblioteka
Pedagogiczna
dla edukacji**